

Onderwijskunde

Faculteit Gedrags- en
Maatschappijwetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Uitgave:

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

© 2012 QANU / Q314a

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

Inhoud

Rapport over de masteropleiding Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Groningen	5
Administratieve gegevens van de opleiding	5
Administratieve gegevens van de instelling	5
Kwantitatieve gegevens over de opleiding	5
Samenstelling van de commissie	5
Werkwijze van de commissie	6
Samenvattend oordeel	9
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling	13
Bijlagen	31
Bijlage 1: Curricula vitae van de leden van de visitatiecommissie	33
Bijlage 2: Bezoekprogramma	37
Bijlage 3: Domeinspecifiek referentiekader	39
Bijlage 4: Eindkwalificaties	43
Bijlage 5: Curriculum	45
Bijlage 6: Kwantitatieve gegevens over de opleiding	47
Bijlage 7: Bestudeerde bijlagen en documenten	49
Bijlage 8. Onafhankelijkheidsverklaringen	51

Dit rapport is vastgesteld op 5 oktober 2012.

Rapport over de masteropleiding Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Groningen

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO.

Administratieve gegevens van de opleiding

Masteropleiding Onderwijskunde

Naam van de opleiding: Onderwijskunde
Registratienummer CROHO: 66613
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wo
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: n.v.t.
Locatie(s): Groningen
Variant(en): voltijd
Vervaldatum accreditatie: 31 december 2013

Het bezoek van de visitatiecommissie Onderwijskunde aan de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen vond plaats op 22 mei 2012.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling: Rijksuniversiteit Groningen
Status van de instelling: Bekostigd
Resultaat instellingstoets: Nog niet beschikbaar

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

De vereiste kwantitatieve gegevens over de opleiding zijn opgenomen in Bijlage 6.

Samenstelling van de commissie

De beoordeling van de masteropleiding Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Groningen valt binnen de clusterbeoordeling Onderwijskunde, waarvoor in 2012 in totaal acht opleidingen worden beoordeeld. De commissie voor de clusterbeoordeling Onderwijskunde is samengesteld uit negen leden:

- prof. dr. J. J. G. Van Merriënboer, hoogleraar Learning and Instruction en onderzoeksdirecteur van de afdeling Educational Development and Research, Universiteit Maastricht (voorzitter);
- prof. dr. P. Van Petegem, gewoon hoogleraar Onderwijskunde, Universiteit Antwerpen;
- prof. dr. M. Valcke, hoogleraar Instructional Sciences en hoofd van de afdeling Educational Studies, Universiteit Gent;
- prof. dr. J. Elen, gewoon hoogleraar Onderwijs- en Opleidingskunde en vicedecaan onderwijs van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, KU Leuven;
- prof. dr. R.H. Mulder, hoogleraar Educational Science, University of Regensburg;

- drs. G.A.B. Zandsteeg, senior consultant bij TriamFloat;
- drs. S. Langerak, business manager bij TriamFloat;
- P.J. Smits, student bacheloropleiding Onderwijskunde, Universiteit Twente;
- T. Hoogerwaard BSc, student masteropleiding Onderwijskunde, Universiteit Utrecht.

De Curricula Vitae van de leden van de commissie zijn opgenomen in Bijlage 1.

Voor ieder bezoek werd op basis van eventuele belangenconflicten, expertise en beschikbaarheid een (sub)commissie samengesteld, bestaande uit vijf commissieleden. Om de consistentie binnen het cluster te waarborgen heeft de voorzitter, prof. dr. J. G. Van Merriënboer, alle bezoeken bijgewoond. Omdat er voor het bezoek aan de Open Universiteit sprake zou zijn van een belangenconflict was prof. dr. J. G. Van Merriënboer tijdens dit bezoek als toehoorder aanwezig. Ook prof. dr. P. Van Petegem heeft alle bezoeken bijgewoond.

Coördinator van de clustervisitatie Onderwijskunde was mw. N.M. Verseput MSc, medewerker van QANU. Zij was tevens de projectleider van het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam en de Open Universiteit. Tijdens de overige bezoeken aan de Universiteit Utrecht, Universiteit Twente en de Rijksuniversiteit Groningen was drs. T. Busing als projectleider aanwezig. Ook de projectleiders speelden een belangrijke rol in het bewaken van de consistentie. De coördinator was aanwezig bij de eindvergadering van de bezoeken, enerzijds om de bevindingen van de voorgaande bezoeken in te brengen, en anderzijds om de commissie te attenderen op haar wijze van oordelen. Er heeft regelmatig overleg plaatsgevonden tussen de projectleiders om de beoordelingen op elkaar af te stemmen. De betrokken projectleiders hebben alle rapporten gelezen.

Werkwijze van de commissie

Voorbereiding

Op 23 februari 2012 hield de commissie haar formele startvergadering. Tijdens de startvergadering werd de commissie geïnstrueerd, werd de taakstelling en werkwijze van de commissie besproken en werd het Domeinspecifieke Referentiekader Onderwijskunde besproken. Dit Domeinspecifieke Referentiekader is opgenomen in Bijlage 3 van dit rapport.

Bij ontvangst van de zelfstudies van een universiteit werden deze door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en compleetheid van informatie. Nadat de zelfstudies in orde waren bevonden, zijn deze doorgestuurd aan de commissieleden die deelnamen aan het betreffende bezoek. De commissieleden lazen de zelfstudies en formuleerden vragen die aan de projectleider werden toegestuurd. De projectleider compileerde de vragen tot een samengesteld document. Eventuele additionele vragen van de commissieleden werden aan de opleidingen toegestuurd met het verzoek om een reactie. Naast de zelfstudies lazen de commissieleden gezamenlijk minimaal vijftien scripties per opleiding.

Visitatiebezoeken

Een overzicht van het bezoekprogramma is opgenomen als Bijlage 2 bij dit rapport. Tijdens de voorbereidende vergadering van ieder bezoek werd de visitatie concreet voorbereid. Tijdens het bezoek zelf is gesproken met een (representatieve) vertegenwoordiging van het faculteitsbestuur, het opleidingsbestuur, studenten, docenten, alumni, de opleidingscommissie en de examencommissie. Daarnaast werd per opleiding gesproken met student- en docentvertegenwoordigers van de beoordeelde opleidingen.

Op verzoek van de commissie heeft de opleiding gesprekspartners geselecteerd binnen de door de commissie aangegeven kaders. De commissie heeft met studenten uit alle studiejaar gesproken en met docenten en begeleiders van beide opleidingen. Voorafgaand aan het bezoek heeft de commissie een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de opleiding gemaakte selectie.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde de commissie het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van studenten en docenten die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld.

De commissie heeft een deel van het bezoek gebruikt voor een discussie over de beoordeling van de opleidingen en voor de voorbereiding op de mondelinge rapportage. Aan het einde van elk bezoek heeft de voorzitter in een mondelinge rapportage de eerste bevindingen van de commissie gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en een aantal eerste indrukken per opleiding.

Beslisregels

De visitatie is uitgevoerd conform de beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs van de NVAO (versie van november 2011). In dit accreditatiestelsel is zowel voor de beoordeling op standaardniveau als voor de algemene conclusie over de opleiding als geheel een vierpuntsschaal voorgeschreven (onvoldoende, voldoende, goed, excellent). De commissie heeft de beoordelingsschalen van de NVAO gevolgd. Deze zijn:

- de beoordeling ‘onvoldoende’ wijst erop dat een standaard, of de opleiding, niet aan de gangbare basiskwaliteit voldoet en op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen vertoont;
- de beoordeling ‘voldoende’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en over de volle breedte een acceptabel niveau vertoont;
- de beoordeling ‘goed’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, systematisch en over de volle breedte uitstijgt boven de gangbare basiskwaliteit;
- de beoordeling ‘excellent’ houdt in dat de standaard, of de opleiding, systematisch en over de volle breedte uit stijgt boven de gangbare basiskwaliteit en als een (inter)nationaal voorbeeld geldt.

Uitgangspunt van de beoordeling is ‘voldoende’, waarbij de standaard, of de opleiding, voldoet aan de gestelde criteria. In de ogen van de commissie kan zij het oordeel ‘voldoende’ toekennen, ook wanneer zij kritische opmerkingen heeft gemaakt. Het is dan wel noodzakelijk dat tegenover de kritische opmerkingen positieve observaties staan.

Rapportages

De projectleider heeft op basis van de bevindingen van de commissie, per instelling, een conceptrapport opgesteld. Het conceptrapport is voorgelegd aan de commissieleden die bij het bezoek aanwezig waren. Na vaststelling van het conceptrapport is deze aan de betrokken faculteit voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de opleidingen is met de voorzitter en, indien nodig, met de overige commissieleden besproken. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Bijzonderheden van het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen

Het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen vond plaats op 22 mei 2012 in Groningen. Het programma van het bezoek is te vinden in Bijlage 2 van dit rapport. Van het spreekuur is geen gebruik gemaakt.

De commissie die de masteropleiding Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Groningen beoordeelde bestond uit:

- prof. dr. J. J. G. Van Merriënboer, hoogleraar Learning and Instruction en onderzoeksdirecteur van de afdeling Educational Development and Research, Universiteit Maastricht (voorzitter);
- prof. dr. P. Van Petegem, gewoon hoogleraar Onderwijskunde, Universiteit Antwerpen
- prof. dr. M. Valcke, hoogleraar Instructional Sciences en hoofd van de afdeling Educational Studies, Universiteit Gent;
- drs. G.A.B. Zandsteeg, senior consultant bij TriamFloat;
- T. Hoogerwaard BSc, student masteropleiding Onderwijskunde, Universiteit Utrecht.

De commissie werd ondersteund door drs. T. Buising.

Het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de samenstelling van de commissie voor de beoordeling van opleiding.

Voor de beoordeling van het gerealiseerde eindniveau van de opleiding heeft de commissie voorafgaand en tijdens de visitatie meerdere producten beoordeeld. Om het gerealiseerde eindniveau van de opleiding te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van de visitatiecommissie voor de masteropleiding vijftien scripties geselecteerd (zie Bijlage 7). De scripties werden aselekt gekozen uit een lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studie jaren. Hierbij is rekening gehouden met een spreiding in cijfers.

Samenvattend oordeel over de kwaliteit van de masteropleiding Onderwijskunde

Dit rapport geeft de bevindingen en overwegingen weer van de commissie Onderwijskunde over de masteropleiding Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. De commissie baseert haar oordeel op informatie uit de zelfstudie, aanvullende informatie naar aanleiding van vooraf geformuleerde vragen van de commissie, informatie uit de gesprekken tijdens het bezoek, de geselecteerde scripties, en de documenten die tijdens het bezoek ter inzage beschikbaar waren. De commissie heeft zowel positieve aspecten opgemerkt als verbeterpunten gesignaleerd. Na deze tegen elkaar te hebben afgewogen, is de commissie tot het oordeel gekomen dat de opleiding voldoet aan de eisen voor basiskwaliteit die de voorwaarde zijn voor heraccreditatie.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

De commissie is nagegaan of de beoogde eindkwalificaties van de masteropleiding Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie zijn geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen. Zij heeft de eindkwalificaties in dat kader afgezet tegen het Domeinspecifiek Referentiekader en het profiel en de oriëntatie van de opleiding.

De commissie concludeert dat het Domeinspecifiek Referentiekader Onderwijskunde een adequaat beeld schetst van het kennisdomein onderwijskunde, de daarbinnen vallende relevante thema's op micro-, meso- en macroniveau en de algemene kennis en vaardigheden waarover afgestudeerden zouden moeten beschikken. Zij zou de instellingen aan willen raden om enkele actuele thema's nadrukkelijker te expliciteren, en de toegevoegde waarde van universitaire onderwijskundige opleidingen in Nederland en hun positionering ten opzichte van buitenlandse opleidingen sterker neer te zetten. Ondanks deze aanbeveling biedt het kader voldoende houvast om te verifiëren of de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen voldoen aan de eisen die vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleidingen.

De commissie concludeert dat de eindkwalificaties aansluiten op het Domeinspecifiek Referentiekader en de aanvullingen die zij hierop heeft gedaan. Daarmee voldoen de eindkwalificaties aan de eisen die aan een afgestudeerde Onderwijskundige op wetenschappelijk niveau gesteld mogen worden. De commissie concludeert dat de Groningse opleiding wetenschappelijk georiënteerd is, waarbij effectiviteitsonderzoek centraal staat. De commissie is van mening dat deze oriëntatie van de opleiding te eenzijdig is en niet volledig aansluit bij het veelzijdige karakter van het werkveld. De commissie raadt de opleiding dan ook aan het profiel en de oriëntatie van de opleiding te verbreden, zodat de aansluiting bij het werkveld verbeterd wordt. In dat opzicht is zij positief over het initiatief dat ondernomen is om een werkveldcommissie in te stellen. Zij raadt aan hier op korte termijn gebruik van te maken.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

De commissie vindt de opbouw van het programma voldoende samenhangend. Zij kan zich over het algemeen vinden in de opbouw waarbij onderscheid gemaakt wordt in leerlijnen (vakinhoudelijk, methodologie en statistiek, academische vaardigheden) en vier differentiaties

(Onderwijs- en leerlingbegeleiding, Curriculum en instructie, Onderwijsbeleid en onderwijsmanagement, Educational Effectiveness and Instructional Design). De commissie is positief over het initiatief van de opleiding om in de komende periode doelstellingen via leerlijnen uit te werken in leerdoelen per vak en per vak te expliciteren welke academische vaardigheden aan de orde komen zodat de leerlijn academische vaardigheden zichtbaarder wordt in het programma. De commissie vindt het positief dat de opleiding een internationale instroom heeft via de differentiatie Educational Effectiveness and Instructional Design en dat studenten van verschillende achtergronden met elkaar samenwerken.

De commissie concludeert dat de inhoud en het niveau van de mastercursussen adequaat is en waarborgt dat afgestudeerden voldoen aan de geformuleerde eindkwalificaties. De wetenschappelijke oriëntatie en nadruk op onderzoeksvaardigheden komt duidelijk naar voren. Daarbij merkt de commissie op dat de inhoud van het vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek* uitgebreid kan worden door meer aandacht aan kwalitatieve onderzoeksmethoden te besteden. In aansluiting op het advies van de commissie onder standaard 1, raadt zij aan de aandacht voor de beroepspraktijk te verbreden en herkenbaarder te laten terug komen in het programma. Bijvoorbeeld in de vorm van meer aandacht voor (beleids)advisering.

De commissie stelt vast dat de invulling van het didactisch concept teveel afhankelijk is van de individuele docent. Daardoor kan voldoende variatie in werkvormen niet gegarandeerd worden. Ook wordt er weinig gebruik gemaakt van ICT en zijn de gebruikte werkvormen veelal traditioneel. De commissie raadt de opleiding aan een gezamenlijk didactisch concept te formuleren. Dit concept kan naar de mening van de commissie een belangrijke rol spelen in het bewaken van de samenhang in de opleiding, de samenhang in de werkvormen, de invulling van de tutorgroepen en de professionalisering van docenten.

De voorzieningen en studieondersteuning zijn volgens de commissie adequaat. De commissie is positief over de tutorgroepen, waarin studenten per differentiatie begeleid worden bij het masterproject en de scriptie. Het programma is studeerbaar en de rendementen zijn acceptabel.

De commissie concludeert dat er sprake is van een adequate staf bestaande uit voldoende docenten. Docenten en studenten worden actief betrokken bij het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs.

De commissie concludeert dat de inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel, en de opleidingsspecifieke voorzieningen, de toegelaten studenten in staat stellen om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

De commissie is nagegaan of de opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Zij concludeert dat er sprake is van een adequaat systeem van toetsing en dat er voldoende valide en betrouwbaar wordt getoetst of studenten de eindkwalificaties behaald hebben.

De commissie vindt het positief dat er gewerkt wordt met antwoordmodellen per toets en dat toetsen achteraf door de examencommissie worden gecontroleerd. Ook stelt zij vast dat er sprake is van een adequate en afgestemde mix van toetsvormen, en zijn de inhoud en het

niveau van de toetsen die de commissie bestudeerd heeft in orde. De opleiding heeft recentelijk een beoordelingsformulier voor de scriptie ingevoerd. De commissie vindt dit positief. Ze raadt de opleiding echter aan voor de bachelor- en masteropleiding een apart formulier te gebruiken waaruit duidelijk het niveauverschil blijkt.

De commissie is van mening dat de examencommissie voldoende aandacht heeft voor het systeem van toetsing van de opleiding. De commissie adviseert de examencommissie om zich proactief op te stellen bij het bewaken van de kwaliteit van de masterscriptie.

Om het eindniveau van de studenten te behalen heeft de commissie scripties ingezien. Op basis van deze scripties, de informatie die zij heeft ingezien tijdens de visitatie en de informatie die zij heeft ontvangen over de uitstroom van de opleiding stelt zij vast dat studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren.

Masteropleiding Onderwijskunde

De commissie beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van de commissie verklaren hierbij dat alle leden van de commissie kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 5 oktober 2012

prof. dr. J. J. G. Van Merriënboer

drs. T. Buising

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

1.1. Bevindingen

In deze standaard wordt allereerst inzicht gegeven in de bevindingen van de commissie ten aanzien van het landelijk vastgestelde Domeinspecifiek Referentiekader (1.1.1.). Vervolgens wordt ingegaan op het profiel en de oriëntatie (1.1.2.) en de eindkwalificaties (1.1.3.) van de opleiding Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen.

1.1.1. Domeinspecifiek Referentiekader

De instellingen die deelnemen aan de clustervisitatie Onderwijskunde hebben gezamenlijk een Domeinspecifiek Referentiekader (hierna: het kader) opgesteld (zie Bijlage 3). Hierover heeft afstemming plaatsgevonden via de Kamer Pedagogiek en Onderwijskunde van het landelijk disciplineoverleg Sociale Wetenschappen.

De commissie heeft vastgesteld dat het kader een adequaat beeld schetst van het kennisdomein onderwijskunde, waarbij relevante thema's uitgewerkt zijn op micro-, meso- en macroniveau. Daarnaast wordt helder uiteengezet over welke specifieke kennis en vaardigheden onderwijskundigen over het algemeen zouden moeten beschikken.

De commissie mist in de domeinbeschrijving een signalering van trends. Zo is het thema kwaliteitszorg (op mesoniveau) niet expliciet terug te vinden, terwijl aandacht voor kwaliteitszorg in de praktijk sterk opkomend is. Volgens de commissie komt dit thema wel voldoende aan bod binnen de vertaling naar kennis en vaardigheden; zij is bij het bestuderen van de eindkwalificaties dan ook nagegaan of voldoende aandacht bestaat voor het thema kwaliteitszorg. Andere thema's, met name gericht op de toeleverende disciplines als economie, recht en neurowetenschap, worden wel beschreven, maar zijn niet uitgewerkt in specifieke kennis- en vaardigheden. Ook deze thema's heeft de commissie meegenomen bij het bestuderen van de eindkwalificaties in het licht van de domeinbeschrijving. Als laatste is zij ook steeds nagegaan in welke mate aandacht is voor de thema's onderwijspsychologie en internationalisering.

Daarnaast is de commissie nagegaan hoe de instellingen zichzelf positioneren binnen Europa en de rest van de wereld. Zij stelt vast dat er sprake is van meer verwantschap tussen de Nederlandse opleidingen Onderwijskunde en opleidingen Educational Sciences in het buitenland dan in het kader wordt gesuggereerd. De commissie adviseert de instellingen om deze raakvlakken op te zoeken en relevante relaties te benutten, bijvoorbeeld door internationale studenten aan te trekken om zo de over het algemeen kwetsbaar lage instroom te verhogen.

Als laatste zou de commissie graag meer inzicht hebben in de landelijke visie die bestaat op de toegevoegde waarde en het belang van universitaire onderwijskunde-opleidingen, zowel

maatschappelijk als wetenschappelijk. Zij suggereert om naast de klassieke beschrijving van kennis en vaardigheden ook te denken aan een beschrijving van te ontwikkelen competenties, waardoor het doel van de opleidingen helder in kaart gebracht kan worden. De deels opleidingsspecifieke competenties kunnen volgens de commissie tevens bijdragen aan het creëren van een helder profiel voor de opleidingen zelf en voor (aankomende) studenten, en inzage geven in de bestaande accenten van en verschillen tussen de opleidingen Onderwijskunde in Nederland.

1.1.2. Profiel en oriëntatie

In de zelfstudie wordt beschreven dat de masteropleiding Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen gekenmerkt wordt door een empirisch analytische benadering van onderwijs. Deze benadering wordt toegepast op onderwijskundige vraagstukken op micro-, meso- en macroniveau. Effectiviteitsvraagstukken en 'bewezen praktijken' spelen daarbij een belangrijke rol. Studenten worden toegerust om de volledige onderzoekscyclus te doorlopen en gestimuleerd zich te ontwikkelen tot wetenschappelijke en zelfstandige professionals die kunnen samenwerken en verantwoordelijkheid nemen.

De opleiding legt, volgens de zelfstudie, een sterke nadruk op academische competenties en onderzoeksmethoden en -technieken. De opleiding is een wetenschappelijke en maatschappijgerichte opleiding voor studenten die een bijdrage willen leveren aan de verbetering van het onderwijs op basis van wetenschappelijk onderzoek. Studenten worden, volgens de zelfstudie, opgeleid tot zelfstandige academische professionals die in staat zijn om op basis van een brede basis aan vakinhoudelijke en methodologische kennis, een bijdrage te leveren aan de verbetering van het onderwijs op basis van wetenschappelijk onderzoek. De opleiding heeft een expliciete wetenschappelijke oriëntatie.

De commissie heeft tijdens de visitatie met het management gesproken over het profiel en de oriëntatie van de opleiding. Daarin is naar voren gebracht dat in de opleiding de nadruk wordt gelegd op empirisch analytisch werken en onderzoek naar effectief onderwijs. Er wordt hoofdzakelijk gekeken naar de onderwijsresultaten en naar het onderwijsproces voor zover dat effecten heeft op de effectiviteit. Dit betekent volgens het management niet dat alle afgestudeerden in het onderzoek terecht zouden moeten komen, maar dat studenten met een onderzoekende blik naar het onderwijs leren kijken.

De studenten en alumni met wie de commissie gesproken heeft, herkennen zich in het door de opleiding geschetste profiel. In de opleiding ligt volgens hen de nadruk op effectiviteit van onderwijs en het doen van onderzoek.

De commissie constateert dat de opleiding een duidelijke, wetenschappelijke oriëntatie heeft, waarbij effectiviteitsonderzoek centraal staat. De commissie is van mening dat deze oriëntatie gezien het uitstroomprofiel wel eenzijdig is. De focus van de opleiding sluit volgens de commissie niet optimaal aan bij de veelzijdigheid van het werkveld. De commissie raadt aan het profiel en de oriëntatie van de opleiding te verbreden, zodat de aansluiting bij het werkveld verbeterd wordt. Daarbij zou bijvoorbeeld aandacht kunnen worden besteed aan (beleids)advisering en kwalitatieve onderzoeksmethoden.

Tijdens de visitatie is door het management van de opleiding aangegeven dat recentelijk besloten is de werkveldcommissie van de academische Pabo in te zetten voor de masteropleiding Onderwijskunde. De werkveldcommissie zal worden uitgebreid en benoemd tot Raad van Advies. De opleiding ziet het funderende onderwijs (tot en met de leerplichtige

leeftijd) als belangrijkste werkveld. De commissie ziet dit als een positieve ontwikkeling en raadt aan deze op korte termijn door te voeren.

1.1.3. Eindkwalificaties

De eindkwalificaties van de masteropleiding Onderwijskunde zijn opgenomen in Bijlage 4. De opleiding maakt onderscheid in drie eindkwalificaties. Deze hebben betrekking op vakinhoud, methodologie en statistiek en academische vaardigheden. De commissie is nagegaan of de eindkwalificaties aansluiten op het profiel en de oriëntatie geschetst door de opleiding en op het Domeinspecifiek Referentiekader en de aanvullingen die de commissie daarop heeft gedaan. Zij stelt vast dat de eindkwalificaties adequaat zijn geformuleerd en voldoen aan de eisen die aan een afgestudeerde Onderwijskundige op wetenschappelijk niveau gesteld mogen worden.

1.2. Overwegingen

De commissie is nagegaan of de beoogde eindkwalificaties van de masteropleiding Onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie zijn geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen. Zij heeft de eindkwalificaties in dat kader afgezet tegen het Domeinspecifiek Referentiekader en het profiel en de oriëntatie van de opleiding.

De commissie concludeert dat het Domeinspecifiek Referentiekader Onderwijskunde een adequaat beeld schetst van het kennisdomein onderwijskunde, de daarbinnen vallende relevante thema's op micro-, meso- en macroniveau en de algemene kennis en vaardigheden waarover afgestudeerden zouden moeten beschikken. Zij zou de instellingen aan willen raden om enkele actuele thema's nadrukkelijker te expliciteren, en de toegevoegde waarde van universitaire onderwijskundige opleidingen in Nederland en hun positionering ten opzichte van buitenlandse opleidingen sterker neer te zetten. Ondanks deze aanbeveling biedt het kader voldoende houvast om te verifiëren of de beoogde eindkwalificaties van de opleidingen voldoen aan de eisen die vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleidingen.

De commissie concludeert dat de eindkwalificaties aansluiten op het Domeinspecifiek Referentiekader en de aanvullingen die zij hierop heeft gedaan. Daarmee voldoen de eindkwalificaties aan de eisen die aan een afgestudeerde Onderwijskundige op wetenschappelijk niveau gesteld mogen worden. De commissie concludeert dat de Groningse opleiding wetenschappelijk georiënteerd is, waarbij effectiviteitsonderzoek centraal staat. De commissie is van mening dat deze oriëntatie van de opleiding te eenzijdig is en niet volledig aansluit bij het veelzijdige karakter van het werkveld. De commissie raadt de opleiding dan ook aan het profiel en de oriëntatie van de opleiding te verbreden, zodat de aansluiting bij het werkveld verbeterd wordt. In dat opzicht is zij positief over het initiatief dat ondernomen is om een werkveldcommissie in te stellen. Zij raadt aan hier op korte termijn gebruik van te maken.

1.3. Conclusie

Masteropleiding Onderwijskunde: de commissie beoordeelt Standaard 1 als **voldoende**.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

2.1. Bevindingen

In deze standaard wordt allereerst inzicht gegeven in de opbouw van en samenhang binnen het curriculum (2.1.1.). Vervolgens wordt ingegaan op de mate waarin de eindkwalificaties en de oriëntatie van de opleiding zijn vertaald in het curriculum (2.2.2.) en op het didactische concept (2.2.3.). Tot slot staan de volgende onderwerpen centraal: voorzieningen en ondersteuning (2.2.4.), instroom, studielast en rendementen (2.2.5.), onderwijsgevend personeel (2.2.6.) en opleidingsspecifieke interne kwaliteitszorg, waarbij tevens wordt beschreven welke verbetermaatregelen zijn doorgevoerd naar aanleiding van de vorige visitatie (2.2.7.).

2.1.1. Curriculum

De masteropleiding is ingericht rond drie leerlijnen: (1) vakinhoud onderwijskunde, (2) methodologie en statistiek en (3) academische vaardigheden. Daarnaast kent de masteropleiding vier differentiaties:

1. Onderwijs- en leerlingbegeleiding. Hierin staat de begeleiding van leer- en gedragsproblemen centraal die zich in het onderwijsleerproces in de school kunnen voordoen. Studenten volgen vakken als *De organisatie van zorg in school en klas* en *Onderwijsleerproblemen*.
2. Curriculum en instructie. Deze differentiatie richt zich op het ontwerpen en ontwikkelen van onderwijsleersituaties. Studenten volgen de vakken *Curriculumtheorie* en *Theorie van leren en instructie*.
3. Onderwijsbeleid en onderwijsmanagement. In deze differentiatie wordt ingegaan op de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van onderwijsbeleid. Studenten volgen de vakken *Capita selecta onderwijsbeleid en –management* en *Onderwijsorganisatie en-management*.
4. Educational Effectiveness and Instructional Design. Deze differentiatie kent een internationale instroom uit met name Afrikaanse en Aziatische landen. De studenten volgen vakken uit elk van de drie hierboven genoemde differentiaties. Zij volgen de vakken samen met de Nederlandse studenten. De methodologievakken en de tutorgroepen worden niet gezamenlijk gevolgd. Volgens het management van de opleiding zijn het wisselende startniveau van de internationale studenten en het feit dat de internationale studenten binnen één jaar de opleiding willen afronden, hiervoor de belangrijkste redenen.

In het eerste semester (30 EC) vindt in elke differentiatie theoretische verdieping plaats middels het voor elke student verplichte vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek* (10 EC), de verplichte vakken van de eigen differentiatie (15 EC) en een keuzevak van 5 EC. In het tweede semester staan het uitvoeren van een onderzoeksopdracht en het schrijven van de master scriptie centraal (samen 30 EC).

Excellente studenten kunnen na het behalen van het diploma met vrijstellingen instromen in de research master Human Behaviour in Social Contexts, waar zij zich kunnen specialiseren in onderwijskundig onderzoek. Met ingang van het studiejaar 2011-2012 heeft de universiteit een honoursprogramma opgestart voor masterstudenten.

De commissie is nagegaan of het programma een logische opbouw en samenhang kent. De commissie kan zich over het algemeen vinden in de opbouw waarbij onderscheid gemaakt wordt in leerlijnen en differentiaties. Daarnaast vindt zij de keuze om te starten met een inhoudelijk verdieping, waarin studenten zich voornamelijk verdiepen in een differentiatie naar keuze, en vervolgens het uitvoeren van een onderzoeksopdracht en scriptie, logisch. Tijdens de visitatie heeft zij begrepen dat studenten het prettig vinden dat zij naast het volgen van vakken uit hun eigen differentiatie ook de mogelijkheid hebben om een vak uit een andere differentiatie te volgen.

Tijdens de visitatie is de commissie nagegaan in hoeverre de leerlijnen herkenbaar zijn verweven in het programma. De leerlijnen gericht op vakinhoud en methodologie en statistiek zijn volgens de commissie duidelijk zichtbaar in het programma, aangezien zij direct gerelateerd zijn aan de vakken die studenten volgen. Wel bestaat de leerlijn methodologie en statistiek slechts uit één vak (het verplichte vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek* (10 EC)).

De leerlijn academische vaardigheden is volgens de commissie minder expliciet aanwezig. Tijdens de visitatie is door het management van de opleiding aangegeven dat de leerlijn academische vaardigheden in alle vakken terugkomt. In deze leerlijn gaat het om vaardigheden als schrijven, analyseren en reflecteren. Daarnaast komen academische vaardigheden aan de orde in de tutorgroepen en de masterscriptie. In de komende periode wordt per vak geëxpliciteerd welke academische vaardigheden aan de orde komen. Ook zullen de doelstellingen van de leerlijnen in de komende jaren worden uitgewerkt in leerdoelen per vak. De opleiding stelt hiertoe voor elke leerlijn een coördinator aan, die samen met de docenten de leerlijn in het programma uitwerkt en de samenhang bewaakt. De commissie is positief over dit initiatief en raadt de opleiding aan dit aandachtspunt op korte termijn op te pakken en af te ronden. Zij hecht er waarde aan dat de verschillende leerlijnen zichtbaar zijn in het programma en de (leerdoelen van de) verschillende vakken.

De commissie heeft tijdens de visitatie met docenten gesproken over de samenwerking tussen internationale en reguliere studenten in de colleges. De docenten hebben daarbij aangegeven dat het niveau van het Engels van studenten verschilt, waardoor sommige studenten minder snel het woord nemen. Tijdens de colleges proberen de docenten daarop in te spelen.

2.1.2. Vertaling eindkwalificaties en oriëntatie

De commissie is nagegaan in hoeverre de door de opleiding geformuleerde oriëntatie en eindkwalificaties terug zijn te vinden in het curriculum. Zij heeft daarbij expliciet aandacht besteed aan de mate waarin de wetenschappelijke oriëntatie en de oriëntatie op de beroepspraktijk is vertaald in het programma, en in welke mate aandacht is voor internationalisering.

De commissie heeft de tabellen bestudeerd die zijn opgenomen in de zelfstudie, waarin is aangegeven welke onderdelen van de opleiding gekoppeld zijn aan welke eindkwalificaties en Dublin Descriptoren. Daarnaast heeft zij tijdens de visitatie inzicht gehad in de beschrijving, het studiemateriaal en de toetsen van verschillende cursussen. Zij stelt vast dat de inhoud en

het niveau van de mastercursussen over het algemeen adequaat is en waarborgt dat afgestudeerden voldoen aan de geformuleerde eindkwalificaties.

Wetenschappelijke oriëntatie

De commissie is nagegaan in hoeverre de wetenschappelijke oriëntatie van de opleiding is vertaald in het curriculum. Zij concludeert dat hiervoor over het algemeen voldoende aandacht is. Zo gaven studenten tijdens de visitatie ook aan dat kennis opdoen en het uitvoeren van onderzoek de rode draad vormt van het programma. Aandacht voor onderzoek komt volgens de studenten naar voren in de literatuur die behandeld wordt en opdrachten waarbij ze zelf onderzoek doen.

Zoals eerder beschreven adviseert de commissie om de aandacht voor academische vaardigheden en daarmee de vaardighedenlijn meer expliciet in kaart te brengen. Daarnaast adviseert zij de inhoud van het vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek* te heroverwegen. In de leerlijn *Methoden en statistiek* volgen alle studenten het vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek*. In dit vak leren studenten over het evalueren van onderwijsprogramma's en de onderzoeksmethoden die daarvoor gebruikt kunnen worden. In de masterscriptie voeren studenten zelfstandig een theoretisch dan wel empirisch onderzoek uit. Op basis van de bestudeerde literatuur en de gevoerde gesprekken is de commissie van mening dat het vak vrij instrumenteel wordt ingevuld en vooral gericht is op statistiek. Aan kwalitatieve onderzoeksmethoden wordt geen aandacht besteed.

De alumni met wie de commissie gesproken heeft, hebben opgemerkt dat het programma veel aandacht had voor statistiek en kwantitatieve onderzoeksmethoden. Kwalitatieve onderzoeksmethoden komen nagenoeg niet aan de orde. De commissie deelt deze mening en raadt aan meer aandacht aan kwalitatieve onderzoeksmethoden te besteden.

Oriëntatie op de beroepspraktijk

In de masteropleiding komt de oriëntatie op de beroepspraktijk volgens de zelfstudie tot uitdrukking in het onderzoek dat in het kader van de scriptie wordt uitgevoerd. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het werkveld, bijvoorbeeld bij een schooladviesdienst, een onderzoeksinstituut of een afdeling bij een grote onderwijsinstelling.

Tijdens de visitatie heeft de commissie de oriëntatie op de beroepspraktijk aan de orde gesteld. Studenten gaven aan dat zij door een stage of vooropleiding (Pabo) een beeld hebben gekregen van de beroepspraktijk, maar dat hier in het programma niet op wordt voortgebouwd. Ook gaven zij aan dat de docenten vooral werkzaam zijn op het gebied van onderzoek, waardoor zij geen relatie met andere beroepspraktijken kunnen leggen. Studenten merkten wel op dat de opleiding veel gastcolleges organiseert. Zij vinden dat een verrijking voor het programma.

De alumni gaven in het gesprek met de commissie aan dat zij de onderzoekende houding die zij tijdens de opleiding hebben aangeleerd niet altijd kunnen toepassen in hun werkzaamheden. Daarnaast hebben ze opgemerkt dat de opleiding vooral theoretisch is georiënteerd. De alumni die geen schakelprogramma hebben gevolgd, hebben aangegeven dat een stage had kunnen bijdragen aan de voorbereiding op de praktijk. Ook zou wat hen betreft een vak inzake het ontwerpen van een cursus of training een welkome aanvulling in het programma zijn.

De commissie is van mening dat de oriëntatie op de beroepspraktijk te beperkt is. Er worden wel gastcolleges verzorgd, maar deze zijn niet verplicht. Ook kent de opleiding geen

verplichte stage. Zoals aangegeven in standaard 1 raadt de commissie aan het profiel en de oriëntatie van de opleiding te verbreden, zodat de aansluiting bij het werkveld verbeterd wordt. Daarbij dient ook de oriëntatie op de beroepspraktijk een meer herkenbaar onderdeel van het programma te worden.

Internationalisering

De commissie is nagegaan in hoeverre internationalisering een rol speelt binnen de opleiding. Studenten kunnen een deel van de opleiding in het buitenland volgen. Uit de zelfstudie blijkt dat dit met name gebeurt voor het schrijven van de scriptie. Ook kunnen studenten vakken volgen aan buitenlandse universiteiten. Daarbij wordt opgemerkt dat studenten na hun verblijf in het buitenland nog vakken in Groningen moeten volgen om aan de eindkwalificaties te kunnen voldoen. Uit de zelfstudie en de gesprekken met de studenten blijkt dat van deze mogelijkheid weinig gebruik wordt gemaakt. De studenten met wie de commissie gesproken heeft, hebben over het algemeen geen ambitie om in het buitenland te studeren.

Het management heeft in het gesprek met de commissie aangegeven dat een verblijf in het buitenland vooral onder bachelorstudenten gestimuleerd wordt. In de masteropleiding leidt een verblijf in het buitenland veelal tot vertraging.

De commissie vindt het positief dat de opleiding een internationale instroom heeft via de differentiatie Educational Effectiveness and Instructional Design en dat studenten van verschillende achtergronden met elkaar samenwerken. De commissie pleit er echter ook voor om het beleid op het gebied van internationalisering te expliciteren en te onderbouwen welke keuzes worden gemaakt.

2.1.3. Didactisch concept

De commissie is nagegaan in hoeverre er sprake is van een passend didactisch concept dat vertaald is naar adequate werkvormen en op innovatieve wijze wordt ingezet, zoals dat van een opleiding Onderwijskunde verwacht zou mogen worden.

In de zelfstudie wordt aangegeven dat de opleiding werkt met een pedagogisch didactisch concept dat docenten de mogelijkheid geeft afhankelijk van de doelstellingen en de aard van de leerlijn en het vak een optimale werkvorm te kiezen als middel om bij te dragen aan het bereiken van de eindkwalificaties. De werkvormen die gehanteerd worden zijn hoorcolleges, werkcolleges, practica en zelfstudie. De hoorcolleges worden gebruikt om studenten in te voeren in de (gespecialiseerde) kennis in de differentiaties. Dit vindt plaats in de basisvakken die in het eerste semester worden aangeboden, bijvoorbeeld bij de vakken *Onderwijsleerproblemen*, *Theorie van leren en instructie* en *Onderwijsorganisatie en management*. In de werkcolleges passen de studenten de geleerde kennis toe in opdrachten en ontwikkelen zij academische vaardigheden. In het vak *Onderwijsbeleid* analyseren studenten tijdens het werkcollege groepsgewijs een beleidsprogramma en geven hierover een presentatie.

De commissie heeft tijdens de visitatie met verschillende gremia gesproken over het didactisch concept waarin docenten vrij zijn om een eigen werkvorm te kiezen. Het management heeft aangegeven dat dit concept afgeleid is van de facultaire visie op onderwijs. Belangrijk uitgangspunten daarbij zijn dat onderzoek en onderwijs met elkaar verweven zijn en dat studenten een empirisch analytische houding aangeleerd krijgen. De opleiding heeft er bewust voor gekozen om de verdere invulling daarvan aan de docenten over te laten. In het werkoverleg wordt het hele programma doorgenomen en worden de werkvormen op elkaar afgestemd. In het gesprek met het management is ook aangegeven dat er universiteitsbreed

een aantal pilots opgestart zal worden inzake bijvoorbeeld het jaarklassensysteem en *learning communities*. Deze pilots zullen bij de (bachelor- en master)opleiding Onderwijskunde worden uitgevoerd.

Tijdens de visitatie heeft de commissie met docenten en studenten gesproken over het didactisch concept en de werkvormen. Studenten hebben daarbij aangegeven dat de verschillen tussen docenten qua werkvormen groot zijn. Een aantal docenten experimenteert met werkvormen waarbij studenten veel vrijheid krijgen, het merendeel werkt vooral met presentaties tijdens de colleges. Docenten hebben aangegeven dat de werkvorm die zij toepassen, afhankelijk is van de inhoud van het vak. Sommige docenten experimenteren daarbij bijvoorbeeld met formatieve assessments of een werkvorm waarbij studenten zelf een eindopdracht kunnen bepalen en met hen een leercontract wordt afgesloten. De docenten gaven aan dat er vooral gebruik wordt gemaakt van hoor- en werkcolleges.

De commissie stelt vast dat de invulling van de onderwijsvisie teveel afhankelijk is van de individuele docent. Daardoor kan voldoende variatie in werkvormen niet gegarandeerd worden. Ook wordt er weinig gebruik gemaakt van ICT en zijn de gebruikte werkvormen veelal traditioneel van aard. De commissie is van mening dat een overkoepelend didactisch concept een belangrijke rol speelt in het bewaken van de samenhang in de opleiding. Niet alleen van werkvormen, maar ook van bijvoorbeeld de invulling van de tutorgroepen (zie 2.1.4). Daarnaast kan het didactisch concept ook sturend werken in de professionalisering van docenten. De commissie adviseert de opleiding om het didactisch concept te expliciteren en te blijven werken aan een state-of-the-art invulling van het onderwijs, zoals dat verwacht mag worden van een opleiding Onderwijskunde. Zij daagt de opleiding uit om een didactisch concept met bijbehorende werkvormen te hanteren dat model kan staan voor de andere opleidingen binnen de faculteit.

Contacturen

In de masteropleiding volgen de studenten in het eerste semester gemiddeld zes uur hoorcollege per week. Daarnaast hebben ze gemiddeld twee uur werkcollege of practicum per week. In het tweede semester vindt de begeleiding van de masterscriptie plaats, in de vorm van twee- tot vierwekelijkse tutorgroepen en individuele begeleiding. Volgens de zelfstudie omvat de individuele begeleiding gemiddeld een tot twee uur per twee weken. Dit is echter afhankelijk van de individuele student en de begeleider.

2.1.4. Voorzieningen en ondersteuning

Op basis van de documentatie die zij heeft ontvangen en de gesprekken die zij heeft gevoerd met verschillende gremia, stelt de commissie vast dat er sprake is van adequate voorzieningen en studieondersteuning voor de masterstudenten.

In de opleiding wordt de studiebegeleiding verzorgd door tutores. Iedere student heeft een tutor en in een tutorgroep zitten maximaal acht studenten die een aanverwant onderzoeksproject hebben uitgekozen. De tutor is niet per se de begeleider van het afstudeerproject. De tutor beoordeelt het studieplan van de student en begeleidt de student bij de uitvoering daarvan. De tutor is onder andere verantwoordelijk voor het bewaken van de samenhang. In het tweede semester voeren de studenten het onderzoeksproject uit en schrijven ze de masterscriptie. Daarin worden ze individueel begeleid door een afstudeerbegeleider. Ook vinden er regelmatig tutorbijeenkomsten plaats. Studenten doen daarin verslag van hun activiteiten en wisselen ervaringen uit. Aan het einde van het traject vindt er een forum plaats waarbij studenten een mondelinge presentatie houden over de resultaten van het afstudeertraject en hierover debatteren.

De internationale studenten gaan over het algemeen tijdens het masterproject terug naar hun eigen land voor de dataverzameling. Zij worden daarin (op afstand) begeleid door de studieadviseur en leveren elke twee weken een voortgangsverslag in bij de studieadviseur.

Tijdens de visitatie heeft de commissie van studenten en alumni begrepen dat zij over het algemeen tevreden zijn over de ondersteuning die er vanuit de opleiding wordt geboden, zowel door docenten als door de tutores. Studenten hebben aangegeven dat de tutorgroepen worden ingericht per differentiatie. In de maandelijkse bijeenkomsten wordt onder andere gesproken over het schrijven van de scriptie en de voortgang van het onderzoek. Studenten hebben opgemerkt dat er verschillen zijn in de invulling van de tutorbijeenkomsten. Ook zijn de bijeenkomsten bij de ene differentiatie wel en bij de andere niet verplicht.

Op basis van het gesprek met de studieadviseur is de commissie van mening dat de studenten adequaat geadviseerd en begeleid worden. De commissie is positief over de tutorgroepen maar raadt de opleiding aan de werkwijze binnen de tutorgroepen te uniformeren en de aanwezigheid voor alle studenten verplicht te stellen.

2.1.5. Instroom, studielast en rendement

De kwantitatieve gegevens over de instroom, studielast en rendementen van de opleiding zijn opgenomen in Bijlage 6.

Instroom

De instroom is de afgelopen jaren toegenomen van vijftien studenten in studiejaar 2004 – 2005 naar zestig studenten in studiejaar 2009 – 2010. Uit de zelfstudie blijkt dat een groot deel van de studenten afkomstig is van de eigen universiteit. De internationale instroom omvat jaarlijks tussen de dertien en vijftien studenten. Voor studenten die nog niet aan de instroomeisen voldoen is er een schakelprogramma.

De alumni hebben in het gesprek met de commissie aangegeven dat er vrij grote verschillen zijn tussen reguliere studenten en studenten die via het schakelprogramma instromen. Deze laatste groep heeft vaak de Pabo gedaan als vooropleiding en heeft veel praktijkkennis. De kennis van reguliere studenten is meer theoretisch. Om de aansluiting van de opleiding op de beroepspraktijk te versterken zou meer gebruik gemaakt kunnen worden van de kennis en ervaring die studenten die via het schakelprogramma instromen met zich meebrengen.

De commissie heeft met het management en de vertegenwoordigers van de examencommissie gesproken over het invoeren van een tweede instroommoment in februari. Hierbij is aangegeven dat dit betekent dat de vakken gespreid over het jaar zullen worden aangeboden. Vanwege de beschikbare personele capaciteit kunnen niet alle vakken twee keer per jaar worden aangeboden. De kernvakken worden in het eerste semester aangeboden en de vakken in de leerlijn methodologie en statistiek worden twee keer per jaar aangeboden. De commissie verwacht dat het invoeren van een tweede instroommoment geen oplossing zal bieden voor studenten die de opleiding op dit moment combineren met een baan. Voor die studenten acht de commissie het inrichten van een deeltijdopleiding meer geschikt. De commissie raadt de opleiding aan ervoor te waken dat studenten die in september instromen, de opleiding in één jaar kunnen afronden.

Studielast

De commissie is nagegaan of er sprake is van een reële studielast die overeenkomt met het aantal studiepunten dat per vak en voor de totale opleiding staat. De visitatiecommissie is van mening dat de studielast evenredig gespreid is over het jaar. In de zelfstudie wordt daarbij

opgemerkt dat studenten actief begeleid worden in de voortgang. Bij de start van de opleiding voeren de studenten een studieplanningsgesprek met de studieadviseur. Aan het einde van het eerste semester vindt een tweede gesprek plaats over de studievoortgang. De opleiding wil hiermee inzicht krijgen in het studierendement en uitval en studieontevredenheid voorkomen. De opleiding voert met ingang van studiejaar 2012 – 2013 een tweede instroommoment in, in februari. De opleiding wil daarmee de studeerbaarheid vergroten.

Op basis van het gesprek met de studenten stelt de commissie vast dat de studielast van het programma voldoende is maar per 'type' student verschilt. Voor reguliere studenten is het mogelijk om twee differentiaties te volgen. Studenten die de opleiding combineren met een baan ervaren de werkdruk als hoog.

Rendement

Het rendement van de masteropleiding na één jaar is de afgelopen jaren toegenomen. In studiejaar 2009-2010 rondde 73% van de studenten de opleiding na één jaar af. Na twee jaar had 87% het diploma behaald. Dat is vergelijkbaar met de voorgaande jaren. In de zelfstudie wordt opgemerkt dat het percentage dat na één jaar de opleiding afrondt, gestegen is doordat internationale studenten de opleiding vaak in één jaar afronden. Hun studieduur wordt begrensd door de beurzen waarmee zij studeren in Groningen. De opleiding geeft aan dat de rendementen na twee jaar beïnvloedt worden door studenten die de opleiding combineren met een baan en er bewust twee jaar over doen. Voor deze studenten onderzoekt de opleiding de mogelijkheden om een deeltijdprogramma aan te bieden.

2.1.6. Personeel

Kwaliteit

In de zelfstudie wordt aangegeven dat alle leden van de vaste staf zowel onderwijs verzorgen als aan onderzoeksprojecten deelnemen. De opleiding wil in elke fase een verbinding leggen met het lopende onderzoek in de betreffende discipline. Daarnaast wil de opleiding dat in elke fase van de opleiding hoogleraren betrokken zijn bij het onderwijs.

Voor nieuwe docenten en docenten met minder dan vijf jaar onderwijservaring geldt dat zij de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) dienen te behalen. De komende jaren zal dit ook voor de zittende docenten gaan gelden. Zij kunnen een eigen portfolio samenstellen en dat voorleggen aan de facultaire registratiecommissie. Met ingang van het nieuwe studiejaar geldt de BKO als voorwaarde voor het verkrijgen van een bevordering. Daarnaast dienen alle docenten in 2015 de BKO te hebben behaald. In de jaarlijkse ontwikkelings- en beoordelingsgesprekken wordt expliciet aandacht besteed aan de vakevaluaties. Uit het gesprek met het management blijkt dat circa één derde van de wetenschappelijke staf van de faculteit de BKO heeft behaald.

Tijdens de visitatie heeft de commissie gesproken met de docenten over professionalisering. Tijdens het gesprek is aangegeven dat de professionalisering vooral gericht is op vakinhoudelijke onderwerpen. Daartoe bezoeken de docenten regelmatig congressen. De professionalisering op het gebied van didactiek krijgt minder aandacht.

De studenten hebben in het gesprek met de commissie laten blijken tevreden te zijn over de aanspreekbaarheid en de didactische kwaliteiten van de docenten. Ten aanzien van dat laatste hebben studenten opgemerkt dat er wel verschillen zijn tussen de differentiaties en dat niet alle docenten vernieuwende werkvormen gebruiken.

Op basis van de zelfstudie en de gesprekken tijdens het bezoek stelt de commissie vast dat er sprake is van voldoende bevoegd personeel. De commissie merkt daarbij op dat de opleiding vrij laat gestart is met de invoering van de BKO. Ook vindt de commissie dat er meer aandacht kan zijn voor de didactische professionalisering van docenten, bij voorkeur vanuit een richtinggevend didactisch concept.

Kwantiteit

De masteropleiding beschikt over 2,2 fte, verdeeld over 27 docenten. De commissie stelt vast dat er sprake is van een acceptabele staf-student ratio van 1:27 voor de masteropleiding. Daarnaast heeft zij tijdens de visitatie van studenten begrepen dat docenten goed bereikbaar en aanspreekbaar zijn. In de zelfstudie wordt aangegeven dat het onderwijs over veel personen en afdelingen verdeeld is. De commissie hecht daarom waarde aan de gezamenlijk overlegmomenten, die onwenselijke verschillen in werkwijzen ondervangen.

2.1.7. Kwaliteitszorg

Betrokkenheid studenten en docenten

De commissie is nagegaan in hoeverre studenten en docenten betrokken en gehoord worden bij het evalueren en verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Voor evaluatie op cursusniveau wordt gebruik gemaakt van schriftelijke evaluaties. De betrokken docent of vakcoördinator geeft een reactie op de resultaten. De resultaten en de reactie van de docent worden gebundeld en verzonden naar de jaarcoördinator en de onderwijsdirecteur. In de opleidingscommissie worden de vakken besproken waarbij een probleem is geconstateerd. Studenten worden via de digitale leeromgeving geïnformeerd over de resultaten van de evaluaties. Naast de vakevaluaties worden na de masterscriptie ook evaluaties afgenomen. Uit de zelfstudie blijkt dat de respons daarop niet hoog is. De opleiding is recentelijk gestart met een pilot voor een digitale evaluatie van het gehele curriculum.

Tijdens de visitatie heeft de commissie gesproken met vertegenwoordigers van de opleidingscommissie. Hieruit is gebleken dat de onderwijsevaluaties een belangrijk onderwerp van gesprek zijn. De jaarvertegenwoordigers houden interviews met hun medestudenten over de gevolgde vakken. Deze informatie wordt toegevoegd aan de evaluatieresultaten en meegestuurd naar de betrokkenen. De studenten in de opleidingscommissie hebben contact met de jaarvertegenwoordigers.

De commissie is van mening dat de opleidingsadviescommissie op een adequate manier is ingericht en functioneert. De commissie vindt het positief dat zowel studenten als docenten een reactie geven op de coursevaluaties en dat de opleidingscommissie dicht bij de opleiding staat. De commissie raadt aan de zichtbaarheid van de studentleden in de opleidingscommissie te vergroten.

Verbetermaatregelen

De commissie is nagegaan welke verbetermaatregelen geïnitieerd zijn naar aanleiding van de vorige visitatie. Zij heeft gezien dat er in de afgelopen periode wijzigingen zijn gepland en of doorgevoerd op basis van de resultaten van visitatie in 2006 en evaluatieresultaten van de afgelopen periode. Zo heeft de opleiding een docentengids opgesteld waarin alle regels rondom toetsing en de onderwijsorganisatie zijn vastgelegd. Daarnaast heeft de opleiding een beoordelingsformulier ontwikkeld voor de masterscriptie. Om het systeem van kwaliteitszorg te completeren heeft de opleiding een Commissie Kwaliteitszorg en een Programmacommissie ingericht.

De commissie heeft tijdens de visitatie met het management gesproken over de hoeveelheid en rol van de verschillende commissies. Tijdens het gesprek is naar voren gebracht dat de Commissie Kwaliteitszorg een 'vrije' rol heeft en gevraagd en ongevraagd kan adviseren over allerlei onderwerpen. De Programmacommissie bestaat uit alle hoogleraren betrokken bij de opleiding. Deze commissie bewaakt de samenhang in het programma op hoofdlijnen en de aansluiting van het programma bij de verschillende leeropdrachten van de hoogleraren.

De commissie is van mening dat de opleiding vrij laat is begonnen met het oppakken van de verbetermaatregelen naar aanleiding van de vorige visitatie. Daardoor is na zes jaar aan een aantal onderwerpen nog steeds geen aandacht besteed. Ook concludeert de commissie dat de opleiding naar aanleiding van de vorige visitatie een aantal commissies en werkgroepen heeft ingericht, om zo meer controle te krijgen over de kwaliteit van het onderwijs. De commissie adviseert de opleiding goed te kijken naar de taken en verantwoordelijkheden van deze gremia en ervoor te waken dat er geen overlap ontstaat met gremia als de opleidingscommissie en de examencommissie. Ook raadt de commissie aan periodiek een evaluatie van het gehele curriculum uit te voeren. Ondanks deze aanbevelingen stelt de commissie vast dat de opleiding voldoende zicht heeft op en controle heeft over de kwaliteit van het onderwijs.

2.2. Overwegingen

De commissie vindt de opbouw van het programma voldoende samenhangend. Zij kan zich over het algemeen vinden in de opbouw waarbij onderscheid gemaakt wordt in leerlijnen (vakinhoudelijk, methodologie en statistiek, academische vaardigheden) en vier differentiaties (Onderwijs- en leerlingbegeleiding, Curriculum en instructie, Onderwijsbeleid en onderwijsmanagement, Educational Effectiveness and Instructional Design). De commissie is positief over het initiatief van de opleiding om in de komende periode doelstellingen via leerlijnen uit te werken in leerdoelen per vak en per vak te expliciteren welke academische vaardigheden aan de orde komen zodat de leerlijn academische vaardigheden zichtbaarder wordt in het programma. De commissie vindt het positief dat de opleiding een internationale instroom heeft via de differentiatie Educational Effectiveness and Instructional Design en dat studenten van verschillende achtergronden met elkaar samenwerken.

De commissie concludeert dat de inhoud en het niveau van de mastercursussen adequaat is en waarborgt dat afgestudeerden voldoen aan de geformuleerde eindkwalificaties. De wetenschappelijke oriëntatie en nadruk op onderzoeksvaardigheden komt duidelijk naar voren. Daarbij merkt de commissie op dat de inhoud van het vak *Methoden en technieken van evaluatieonderzoek* uitgebreid kan worden door meer aandacht aan kwalitatieve onderzoeksmethoden te besteden. In aansluiting op het advies van de commissie onder standaard 1, raadt zij aan de aandacht voor de beroepspraktijk te verbreden en herkenbaarder te laten terug komen in het programma. Bijvoorbeeld in de vorm van meer aandacht voor (beleids)advisering.

De commissie stelt vast dat de invulling van het didactisch concept te veel afhankelijk is van de individuele docent. Daardoor kan voldoende variatie in werkvormen niet gegarandeerd worden. Ook wordt er weinig gebruik gemaakt van ICT en zijn de gebruikte werkvormen veelal traditioneel. De commissie raadt de opleiding aan een gezamenlijk didactisch concept te formuleren. Dit concept kan naar de mening van de commissie een belangrijke rol spelen in het bewaken van de samenhang in de opleiding, de samenhang in de werkvormen, de invulling van de tutorgroepen en de professionalisering van docenten.

De voorzieningen en studieondersteuning zijn volgens de commissie adequaat. De commissie is positief over de tutorgroepen, waarin studenten per differentiatie begeleid worden bij het

masterproject en de scriptie. Het programma is studeerbaar en de rendementen zijn acceptabel.

De commissie concludeert dat er sprake is van een adequate staf bestaande uit voldoende docenten. Docenten en studenten worden actief betrokken bij het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs.

De commissie concludeert dat de inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel, en de opleidings specifieke voorzieningen, de toegelaten studenten in staat stellen om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

2.3. Conclusie

Masteropleiding Onderwijskunde: de commissie beoordeelt Standaard 2 als **voldoende**.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

3.1. Bevindingen

In deze standaard worden de bevindingen ten aanzien van de toetsing weergegeven (3.1.1.) en vervolgens de vraag beantwoord of studenten de beoogde eindkwalificaties van de opleiding realiseren (3.1.2.).

3.1.1. Systeem van toetsing

De commissie is nagegaan of de opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing. Zij heeft gekeken naar het toetsbeleid, de procedures rondom toetsing, de toetsvormen en het functioneren van de examencommissie. De commissie constateert dat er sprake is van een adequaat systeem van toetsing; de opleiding hanteert het vier-ogen principe, maakt gebruik van gevarieerde toetsvormen en studenten zijn daar tevreden over. De examencommissie controleert voor- en achteraf de kwaliteit van de toetsen.

Toetsbeleid

Het toetsbeleid van de faculteit vormt de basis voor het Toetsplan van de Examencommissie Pedagogische wetenschappen en Onderwijskunde. Uitgangspunten voor de toetsing zijn dat de toetsen aansluiten op de leerdoelen en dat de leerdoelen afgestemd zijn op de eindkwalificaties. Daarnaast geldt als uitgangspunt dat alle studieonderdelen getoetst worden, dat er naast variatie in werkvormen en studieonderdelen variatie in toetsvormen is, dat studenten vroeg in de cursus op de hoogte zijn van de manier van toetsen en dat vooraf en achteraf de kwaliteit van de toets beoordeeld wordt. Docenten kiezen zelf de toetsvorm en leggen een concepttoets voor aan een collega. Het tentamen wordt een week voor afname ingeleverd bij de examencommissie, met de handtekeningen van beide docenten, de sleutel voor meerkeuzevragen en een antwoordmodel voor de open vragen. Met ingang van studiejaar 2011-2012 vraagt de examencommissie na afname en verwerking van een tentamen een schriftelijke verantwoording van de analyse. Naar aanleiding daarvan kan er een gesprek tussen examencommissie en docent plaatsvinden. De opleiding wil hiermee de verwerking van tentamenresultaten op een hoger niveau brengen en docenten stimuleren een goede itembank op te bouwen.

De commissie heeft het toetsbeleid bestudeerd en stelt vast dat het omvattend is en op adequate wijze ingaat op alle aspecten van toetsing. Zo wordt in het beleid ingegaan op alle stappen in het toetsproces, van de constructie tot de organisatie van zowel formatieve als summatieve toetsen.

Examencommissie

De examencommissie ziet er, volgens de zelfstudie, op toe dat de inhoud en vorm van de toets passen bij de leerdoelen van het betreffende onderdeel. Tijdens de visitatie heeft de commissie met vertegenwoordigers van de examencommissie gesproken over haar rol bij het implementeren van het toetsbeleid en het bewaken van de kwaliteit van toetsing. In het gesprek is aangegeven dat er een toetscommissie bestaat, die achteraf de kwaliteit van de

toetsen controleert. De toetscommissie opereert onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie.

De commissie stelt vast dat de examencommissie voldoende aandacht heeft voor het systeem van toetsing van de opleiding. In het gesprek is tevens naar voren gebracht dat de examencommissie op dit moment nog geen structurele rol heeft bij het beoordelen van de masterscriptie. De examencommissie wordt pas betrokken als de eerste en tweede beoordelaar van mening verschillen over de beoordeling van de scriptie. De commissie adviseert de examencommissie om zich proactief op te stellen bij het bewaken van de kwaliteit van de masterscriptie, bijvoorbeeld door steekproefsgewijs masterscripties te beoordelen.

Proces rondom toetsing

In de zelfstudie worden de belangrijkste elementen van de procedure rondom toetsen beschreven. Studenten zijn na elk semesterdeel vrij geroosterd om te studeren en de toetsen te maken. Studenten kunnen een toets of een opdracht één keer per jaar herkansen. Studenten krijgen binnen vijf werkdagen (meerkeuzevragen) of tien werkdagen (open vragen, opdracht) de uitslag van het tentamen. Daarna hebben studenten gedurende zes weken recht op inzage in het beoordeelde tentamen.

Toetsvormen

In de zelfstudie wordt aangegeven dat de vorm van toetsing wordt afgestemd op het karakter van de leerlijn en de gehanteerde werkvorm. De opleiding maakt gebruik van de volgende toetsvormen: schriftelijk tentamen (meerkeuze of essay), opdracht, presentatie en peer assessment. De gehanteerde toetsvormen worden vermeld in de studiegids. De schriftelijke tentamens zijn vaak een combinatie van open vragen en meerkeuzevragen.

Tijdens en ter voorbereiding op het bezoek heeft de commissie gekeken naar verschillende toetsen en specifiek naar de wijze waarop wordt omgegaan met het beoordelen van groepsproducten. Zij constateert dat de toetsen er over het algemeen adequaat uitzien wat betreft niveau en inhoud. Daarnaast is zij van mening dat het geheel aan toetsen voldoende gevarieerd, doordacht en afgestemd is. Ook de studenten met wie de commissie gesproken heeft zijn over het algemeen tevreden over de toetsen en de variatie daarin.

Scripties

In de zelfstudie wordt beschreven dat studenten aan de hand van het masterproject ervaring op doen met de praktijk van het wetenschappelijk onderzoek. Het masterproject heeft als doel het zelfstandig kunnen opzetten, uitvoeren, analyseren en rapporteren van een theoretisch (literatuur-) dan wel empirisch onderzoek ten aanzien van een voor de onderwijskunde relevante probleemstelling, met gebruikmaking van relevante publicaties. Het zelfstandig ontwerpen en uitvoeren van onderzoek staat centraal. In de scriptie rapporteren studenten over het uitgevoerde onderzoek.

Docenten hebben in het gesprek met de commissie aangegeven dat studenten over het algemeen op drie manieren tot een onderwerp voor de scriptie komen. Ten eerste kan dat door aan te sluiten bij een van de onderzoeksprogramma's waar de docenten bij betrokken zijn. De betreffende docent is dan ook de begeleider van de student. Daarnaast kunnen studenten via de wetenschapswinkel een opdracht vinden. Daarvoor geldt dat er over het algemeen al een begeleider aan toe is geweest. Als derde kunnen studenten zelf een onderwerp aandragen. Dit wordt vooral gedaan door studenten die al werkzaam zijn in de beroepspraktijk. In overleg met de tutor wordt dan bepaald wie de begeleider wordt. Tijdens

de visitatie gaven de studenten aan dat zij het waarderen dat er verschillende keuzemogelijkheden zijn voor het kiezen van een scriptieonderwerp.

Studenten worden tijdens het masterproject en het schrijven van de scriptie begeleid door een individuele begeleider en in een tutorgroep. De opzet van het masterproject dient te worden goedgekeurd door de eerste beoordelaar (begeleider) en een methodoloog. De scriptie wordt beoordeeld door de eerste en tweede beoordelaar, aan de hand van een checklist. Zij stellen gezamenlijk het eindcijfer vast. Studenten hebben tijdens de visitatie aangegeven dat de mate waarin ze feedback krijgen op verschillende tussenproducten verschilt per begeleider. Ook alumni gaven aan dat de feedback die zij kregen op de scriptie en de eindbeoordeling en het aantal inlevermogelijkheden verschilde. De alumni waren over het algemeen tevreden over de individuele begeleiding en de tutorgroepen bij het masterproject

Alumni gaven aan dat de richtlijnen voor de beoordeling van de scriptie niet altijd duidelijk waren. De commissie heeft begrepen dat de Commissie Kwaliteitszorg recentelijk een beoordelingsformat heeft ontwikkeld voor de beoordeling van de scriptie. Dit formulier is gelijk voor de bachelor- en masteropleiding en zal de basis vormen voor de eindbeoordeling van de scriptie. In de masteropleiding wegen een aantal criteria zwaarder mee dan in de bacheloropleiding. De docenten waarmee de commissie gesproken heeft, hebben bevestigd dat op dit moment een beoordelingsformulier gebruikt wordt. De commissie raadt aan voor de bachelor- en masteropleiding een apart formulier te gebruiken waaruit duidelijk het verschil tussen bachelor- en masterniveau blijkt.

De commissie heeft gezien dat de scriptieprocedure voor de masteropleiding adequaat is en waarborgt dat studenten voldoende worden begeleid. De commissie raadt de opleiding aan studenten meer inzicht te geven in de beoordelingscriteria en op uniforme wijze te voorzien van feedback. Het recentelijk invoeren van een beoordelingsformulier levert hier een belangrijke bijdrage aan.

3.1.2. Gerealiseerde eindkwalificaties

De commissie is nagegaan of de studenten van de masteropleiding Onderwijskunde de beoogde eindkwalificaties realiseren. Zij heeft daartoe voorafgaand aan de visitatie afstudeerwerken bestudeerd. Daarnaast heeft zij tijdens de visitatie tussentijdse en afsluitende toetsen bestudeerd en is zij nagegaan waar afgestudeerden terecht komen.

Om na te gaan wat het eindniveau is van studenten die de masteropleiding Onderwijskunde afronden, heeft de commissie vijftien scripties beoordeeld. De commissie concludeert dat de cijfers die zij toekent aan deze scripties redelijk overeenkomen met de cijfers waarmee de studenten beoordeeld zijn. Ze merkt daarbij wel op dat het ontbreken van een beoordelingsformulier de beoordeling lastiger heeft gemaakt. Zo weegt de zelfstandigheid van de student bij het uitvoeren van de opdracht vaak mee voor het cijfer, maar door het ontbreken van een beoordelingsformulier was dat niet inzichtelijk.

Bij de scripties met een hoge beoordeling was sprake van een heldere probleemstelling, goed literatuurgebruik, een goede of originele methodologie en een heldere structuur en schrijfstijl. Scripties beoordeeld met een lager cijfer zijn volgens de commissie van acceptabel niveau, maar bevatten bijvoorbeeld een eenvoudige onderzoeksvraag met een eenvoudige onderzoeksofzet, laten een beperkt gebruik van wetenschappelijke literatuur zien, of resulteren in oppervlakkige conclusies.

Het is de commissie opgevallen dat het masterproject en de scriptie veel studiepunten omvatten (30 EC). Ondanks het feit dat de commissie de scripties van voldoende niveau vindt, had de commissie gezien het aantal studiepunten en het onderzoeksprofiel van de opleiding hogere verwachtingen van het niveau. Uit de zelfstudie blijkt dat het masterproject ook een praktijkcomponent omvat. Uit de diverse gesprekken is gebleken dat deze praktijkcomponent niet apart wordt afgerond of beoordeeld. De commissie raadt de opleiding aan het praktijkdeel in formele zin los te koppelen van de scriptie. Daardoor kan beter in kaart worden gebracht hoeveel studiepunten studenten daadwerkelijk hebben besteed aan de scriptie.

De commissie is nagegaan in welke werkvelden afgestudeerden van de masteropleiding Onderwijskunde terecht komen en of zij adequaat zijn voorbereid op deze functie. In de zelfstudie wordt gerefereerd naar de RUG-alumnimonitor. Daaruit blijkt dat gemiddeld 46% van de oud-studenten van Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde een baan vindt op tenminste wo-niveau. Alumni zijn tevreden met hun huidige functie en de mate waarin hun capaciteiten daarin worden benut. In de zelfstudie geeft de opleiding aan dat het (nog) niet duidelijk is waarom ruim de helft van de alumni niet op wo-niveau werkt. Dit is ook naar voren gebracht in het gesprek van de commissie met het management van de opleiding. Het management heeft de indruk dat dit hoge percentage met name afgestudeerden van de opleiding Orthopedagogiek betreft. Daarnaast is aangegeven dat een deel van de studenten via het schakelprogramma instroomt in de masteropleiding en vaak al een baan heeft. Dit is niet altijd een baan op wo-niveau.

Op basis van de scripties die zij heeft ingezien en de informatie die zij heeft ontvangen over de werkzaamheden van afgestudeerden stelt de commissie vast dat de beoogde eindkwalificaties van de masteropleiding worden gerealiseerd.

3.2. Overwegingen

De commissie is nagegaan of de opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Zij concludeert dat er sprake is van een adequaat systeem van toetsing en dat er voldoende valide en betrouwbaar wordt getoetst of studenten de eindkwalificaties behaald hebben.

De commissie vindt het positief dat er gewerkt wordt met antwoordmodellen per toets en dat toetsen achteraf door de examencommissie worden gecontroleerd. Ook stelt zij vast dat er sprake is van een adequate en afgestemde mix van toetsvormen, en zijn de inhoud en het niveau van de toetsen die de commissie bestudeerd heeft in orde. De opleiding heeft recentelijk een beoordelingsformulier voor de scriptie ingevoerd. De commissie vindt dit positief. Ze raadt de opleiding echter aan voor de bachelor- en masteropleiding een apart formulier te gebruiken waaruit duidelijk het niveauverschil blijkt.

De commissie is van mening dat de examencommissie voldoende aandacht heeft voor het systeem van toetsing van de opleiding. De commissie adviseert de examencommissie om zich proactief op te stellen bij het bewaken van de kwaliteit van de masterscriptie.

Om het eindniveau van de studenten te behalen heeft de commissie scripties ingezien. Op basis van deze scripties, de informatie die zij heeft ingezien tijdens de visitatie en de informatie die zij heeft ontvangen over de uitstroom van de opleiding stelt zij vast dat studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren.

3.3. Conclusie

Masteropleiding Onderwijskunde: de commissie beoordeelt Standaard 3 als **voldoende**.

Algemeen eindoordeel

Het eindoordeel over de *Masteropleiding Onderwijskunde* is **voldoende**.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. J. J. G. Van Merriënboer (voorzitter) is hoogleraar Learning and Instruction bij de vakgroep Educational Development and Research en onderzoeksdirecteur van de Graduate School of Health Professions Education (SHE) van Maastricht University. Hij is eerder werkzaam geweest bij de Universiteit Twente (1984-1997), waar hij in 1990 Cum Laude promoveerde, en de Open Universiteit Nederland (1998-2009), waar hij als hoogleraar verantwoordelijk was voor het opzetten van een onderwijskundig onderzoeksprogramma. Hij was tot 2012 Onderwijsdirecteur en Wetenschappelijk Directeur van het Interuniversitair Centrum voor Onderwijswetenschappen (ICO) en is momenteel interim-voorzitter van de Programmaraad voor het Onderwijsonderzoek (PROO) van NWO. Zijn onderzoek richt zich op het ontwerpen van onderwijs en opleidingen, complex leren, en het educatief gebruik van ICT. Zijn meermalen bekroonde vier-componenten instructie-ontwerpmodel (4C/ID) wordt (inter)nationaal veel gebruikt voor cursus- en curriculumontwikkeling. Hij publiceerde verschillende Engelstalige boeken (vertaald in het Koreaans, Chinees, Spaans en Nederlands) en meer dan 150 artikelen in internationale tijdschriften. Hij is Associate Editor van het tijdschrift *Learning and Instruction* en lid van de redactieraad van een groot aantal andere tijdschriften.

Prof. dr. P. Van Petegem (vice-voorzitter) is gewoon hoogleraar Onderwijskunde aan het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Hij leidt er de onderzoeksgroep EduBRON (www.edubron.be) en het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (www.ua.ac.be/echo). De rode draad door zijn onderzoek is evaluatie, en dit zowel op microniveau (bv. onderzoek naar leerconcepties en –patronen bij leerlingen en studenten), op mesoniveau (ontwikkeling van instrumenten voor zelfevaluatie van scholen, de relatie tussen interne en externe evaluatie van scholen, onderwijsvernieuwingsprojecten), als op macroniveau (implementatie van beleid inzake gelijke onderwijskansen, participatie, internationaal vergelijkend onderzoek naar procesindicatoren). Zijn onderwijsopdracht situeert zich in het masterprogramma opleidings- en onderwijswetenschappen en in de eerste graadlerarenopleiding. Hij publiceerde verschillende boeken, artikelen in internationale tijdschriften en hij is reviewer voor tal van internationale tijdschriften. Hij is Editor van het tijdschrift *Studies in Educational Evaluation* en hij is lid van de redactie van een aantal tijdschriften.

Prof. dr. M. Valcke is hoogleraar Instructional Sciences en Voorzitter van de vakgroep Educational Studies (Onderwijskunde) aan de Universiteit Gent. Voordien was hij tien jaar werkzaam aan de Open Universiteit Nederland. Zijn onderzoeksterrein is vooral toegespitst op open en afstandsleren, de innovatie van Hoger Onderwijs, kwaliteitszorg (performance indicatoren studies) en het geïntegreerde gebruik van informatie en communicatietechnologieën. Vanuit deze oriëntatie participeert hij aan een groot aantal visitaties in binnen- en buitenland. Hij benadrukt vooral evidence-based teaching en learning strategieën. Naast betrokkenheid in opleidingen in Vlaanderen is hij gastprofessor aan de Beijing Normal University en gastdocent in verschillende masteropleidingen in Nederland. Hij is betrokken in een groot aantal nationale en internationale onderzoeken en (ontwikkelings-)samenwerkingsprojecten in Europa, Afrika en Latijns-Amerika. Naast projecten voor de Europese Gemeenschappen voerde hij consultancy activiteiten uit voor de Wereldbank, opdrachten voor nationale overheden, samenwerkingsprojecten met privé-bedrijven, enzovoort. Hij is voorzitter van de adviesraad Studiekeuze123 bij SURF en nauw betrokken bij de Nationale Studenten Enquête. Onderzoeksmatig is hij betrokken bij FWO, NWO, SSHRC (Canada). Hij publiceerde verschillende boeken, artikelen in internationale tijdschriften en is editor/reviewer in een groot aantal tijdschriften, waaronder *Computers in*

Human Behavior, Computers & Education, Journal of the Learning Sciences, Learning & Instruction, Internet & Higher Education.

Prof. dr. J. Elen is gewoon hoogleraar Onderwijs- en Opleidingskunde en vicedecaan onderwijs van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de KU Leuven. Hij promoveerde aan de KU Leuven in 1993 en was nadien diensthoofd van de onderwijskundige dienst van de KU Leuven (de Dienst Universitair Onderwijs). Hij is thans verantwoordelijk voor inleidende colleges Instructiepsychologie en –technologie en verdiepende colleges rond educatieve technologie en educatief ontwerpen. Tussen 2006 en 2010 was hij coördinator van het expertisenetwerk van de lerarenopleidingen ‘School of Education’. Zijn onderzoek situeert zich op het vlak van het feitelijk gebruik door studenten van leeromgevingen en de wijze waarop dit kan worden aangestuurd, de integratie van onderzoek en onderwijs en de impact daarvan op kritisch denken. Hij is Associate Editor van Instructional Science en lid van de redactieraad van tal van tijdschriften.

Prof. Dr. Regina H. Mulder is sinds 2004 hoogleraar Allgemeine Pädagogik (Educational Science and Pedagogy) aan de University of Regensburg. Daarvoor was zij adjunct directeur van het universitair onderzoeksinstituut RISBO (EUR). Zij is gepromoveerd op de ontwikkeling en evaluatie van complexe leeromgevingen in het beroepsonderwijs. Daarna heeft zij veel (opdracht)onderzoek in met name het beroepsonderwijs verricht voordat zij naar Regensburg vertrok. Haar onderzoek richt zich op een grote diversiteit aan thema's op het gebied van 'Vocational Education and Training and Learning in Organisations', waarover zij publiceert in internationale tijdschriften en boeken. Zij is in meerdere editorial boards (waaronder Educational Research Review, HRD-I, European Journal of Training and Development and (occasional) reviewer voor o.a. European Journal of Work and Organizational Psychology, Vocations and Learning and High Ability Studies. Zij heeft deelgenomen aan het internationale COST programma (1999-2004) en is momenteel EARLI SIG Coördinator. Zij was drie jaar lang lid van de NWO beoordelingscommissie voor het VICI-programma en sinds vele jaren reviewer voor NWO-PROO. Zij heeft in Regensburg de Bachelor en Masterstudies opgezet en een international Master (met University of Turku). Momenteel begeleidt zij 14 promotietrajecten. Aan de universiteit van Regensburg was zij decaan van de faculteit, en is momenteel (gekozen) lid van de senaat (universiteitsraad). Zij heeft deelgenomen aan meerdere visitatiecommissies in verscheidene landen (Hungary/UK; Germany, NL).

Drs. G.A.B. Zandsteeg is opleidingskundig consultant bij TriamFloat sinds 2001. Van 2007 tot 2011 vervulde zij de functie van businessmanager, eerst in de branche onderwijs, daarna in de industrie en tot slot in de zorgsector. Vanaf 1 september 2011 is zij ook docent Onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht. Haar expertise gebieden zijn (competentiegerichte) leeromgevingen en toetsen, faciliteren van organisatieleren. Zij is momenteel met name werkzaam als adviseur in de zorgsector en adviseert organisaties veelal op gebied van strategisch opleiden en positioneren van leren. Zij studeerde Medische Biologie en later ook Onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht. Zij schrijft voor bijvoorbeeld Opleiding & Ontwikkeling. Zij is lid van de werkveldadviescommissie van de opleiding Opleidingskunde van de Hogeschool Arnhem Nijmegen.

Drs. S. Langerak is business manager bij TriamFloat; een onderwijskundig adviesbureau. Voorheen is zij zelf als consultant bij TriamFloat werkzaam geweest en daarvoor 10 jaar als onderwijskundige in het HBO. Zij richt zich op het acquireren van onderwijskundige opdrachten in het (beroeps)onderwijs, waarbij zij de match maakt tussen de vraag van de klant en de ervaring en expertise van de consultants. Zij stuurt tevens een team van

onderwijskundigen aan dat als consultant werkzaam is bij TriamFloat. Inhoudelijke focus van de dienstverlening in het onderwijs ligt op curriculumontwerp en onderwijs. Tevens ligt veel nadruk op de kwaliteit van toetsing en het professionaliseren van betrokkenen in het proces van examineren en toetsen. Kwaliteitszorg is tevens een speerpunt in de begeleiding van opleidingen en onderwijsinstellingen. Het betreft de kwaliteit op opleidingsniveau en de kwaliteit van het kwaliteitssysteem van een onderwijsinstelling. Naast haar rol als business manager voert zij soms opdrachten uit bij klanten. Dit betreft met name vraagstukken op het gebied van accreditatie van bestaande en nieuwe opleidingen.

P.J. Smits is student van de bacheloropleiding Onderwijskunde en pre-masteropleiding Communication Studies aan de Universiteit Twente. Hij heeft voornamelijk affiniteit met moderne media-toepassingen in educatie. Tijdens zijn studie is hij actief geweest in diverse besturen en commissies van onder andere een studievereniging, heeft hij zitting genomen in de Faculteitsraad van de faculteit Gedragwetenschappen en is hij voor diverse diensten van de Universiteit Twente student-assistent geweest. Daarnaast was hij portefeuillehouder educatie bij de ontwikkeling van de serious game Wettenstrijd en is hij in 2010 zijn eigen onderneming Syndesign gestart.

T. Hoogerwaard BSc is student van de masteropleiding Onderwijskundig Ontwerp en Advisering aan de Universiteit Utrecht. Hiervoor heeft zij aan dezelfde instelling de bacheloropleiding Onderwijskunde afgerond. Tijdens haar studie heeft zij als studentlid zitting gehad in verschillende bestuurlijke gremia zoals de opleidingscommissie Onderwijskunde, het managementteam Onderwijskunde en de Board of Studies Undergraduate School Social and Behavioral Sciences. Daarnaast heeft zij ervaring als student-assistent in het onderwijs van verschillende onderwijskundige cursussen.

Bijlage 2: Bezoekprogramma

8.30 – 9.30 uur	Bestuur en Management	Prof. dr. S.J. (Sip Jan) Pijl	Onderwijsdirecteur Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde	Hoogleraar Orthopedagogiek 'Inclusief onderwijs'	MT
		Prof. dr. R.J. (Roel) Bosker	Onderzoeksdirecteur Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde, Voorzitter basiseenheid Onderwijskunde	Hoogleraar Onderwijskunde Directie GION	MT
		Prof. dr. A.J.J.M. (Wied) Ruijsenaars	Vice-decaan faculteit FMW, portefeuillehouder Onderwijs	Hoogleraar Orthopedagogiek, Opvoeding en ondersteuning van personen met beperkingen	FB
		Prof. dr. M.P.C. van der Werf	Hoogleraar Onderwijzen en leren	Directie GION	Voorzitter stuurgroep Academische pabo (AOLB)
9.30 – 10.30	Studenten	Mw. M (Marloes) Oldenbeuving BSc		Master OWK- Curriculum en instructie	
		Mw. J (Judith) Volker Bsc		Master OWK- Onderwijsbeleid & Onderwijsorganisatie	
		Drs. A.J. (Arend Jan) Zwarteveen		Master OWK- Onderwijskunde	
		Dhr. Fabian W. Nyenyembe		Master OWK- International Master of Education	
		Mw A. (Annet) Sikkens Bsc		Master OWK-Klinische Onderwijskunde	
		Mw. J. (Jorien) Vugteveen Bsc		Master OWK-Klinische Onderwijskunde	
10.30 – 11.15	Docenten	Prof. dr. R.J. (Roel) Bosker	Onderzoeksdirecteur Pedagogische Wetenschappen en Onderwijskunde, Voorzitter basiseenheid Onderwijskunde, hoogleraar Onderwijskunde	MT	
		Prof. dr. E.G. (Egbert) Harskamp	Bijzonder hoogleraar Onderwijskunde		
		Dr. R.H. (Roelande) Hofman	Universitair hoofddocent Onderwijskunde	Coördinator International Master of Education	
		dr. H.T.A. (Hilda) Amsing	Universitair docent Grondslagen van de pedagogiek		
		Dr. R. (Ralf) Maslowski	Universitair docent Onderwijskunde	Coördinator master Onderwijskunde	
		Drs. A.C.M. (Marieke) van Roy	Docent Klinische Onderwijskunde		
11.15 – 11.30	Pauze				
11.30 – 12.00	Opleidingscommissie	prof. dr. M.C. (Greetje) Timmerman	Voorzitter OC	Hoogleraar Grondslagen van de Pedagogiek	
		dr. G.J. (Truus) Harms	Lid OC	Onderzoeker en docent Psychologie	

		Prof. dr. H.J.M. (Marleen) Janssen	Lid OC	Hoogleraar Orthopedagogiek: opvoeding en ondersteuning van personen met ernstig meervoudige beperkingen
		Mw. Y. (Yvonne) Rouwhorst	Student-Lid OC	
		Mw. B. (Brenda) van den Berg	Student-lid OC	
		Mw. L. (Lieske) Bossenbroek:	Student-lid OC	
12.00 – 12.45	Lunch			
12.45 – 13.30	Examencommissie en studieadviseurs	Prof.dr. A.E.M.G. (Alexander) Minnaert	Voorzitter Examencommissie	Hoogleraar Orthopedagogiek & Klinische onderwijskunde
		Dr. P.R. (Pauline) Schreuder	Secretaris Examencommissie	Universitair docent Grondslagen van de Pedagogiek
		Drs. J.A.M. (Coby) Evers	Studieadviseur Master-opleidingen Pedagogische Wetenschappen, Onderwijskunde en Research Master / Master coördinator MSc. in Education	
13.30 – 14.00 uur	Alumni	Drs. N. (Niels) Strolenberg	Bestuursadviseur en Expert Onderwijs Hanzehogeschool Groningen	
		Drs. E.A. (Elaine) van Akkeren	RUG Medische Wetenschappen	
		Mw. J. (Jessica) Stavrev	Adviseur Onderwijskwaliteit Quality Center Stenden hogeschool	
		Drs. M. (Michelle) Overman	IVLOS/UU	
		Drs. E. (Esther) Flap	Ubbo Emmius	
		Drs. C. (Catharina) Hoeksma		
14.00 – 14.30	Voorbereiden eindgesprek management			
14.30 – 15.30	Eindgesprek management			
15.30 – 17.30	Opstellen bevindingen			
17.30 – 17.45	Mondelinge rapportage			
17.45 – 18.15	Borrel			

Bijlage 3: Domeinspecifiek referentiekader Onderwijskunde

Inleiding

In dit document wordt een referentiekader voor de discipline Onderwijskunde gepresenteerd. Daarbij is gestart vanuit het referentiekader zoals gepresenteerd in het visitatierapport uit 2006 (QANU, 2006). De huidige stand van zaken in de discipline vertoont grote overeenkomsten met die van vijf jaar geleden, hoewel er wel een paar verschuivingen waar te nemen zijn (zoals ook verwoord in het rapport van commissie de Graaf).

Hierna wordt een beschrijving gegeven van het kennisdomein van de onderwijskunde en wordt een overzicht gegeven van de domeinen waarop kennis, inzicht en vaardigheden van een onderwijskundige worden verondersteld. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de bachelor- en masterafgestudeerde.

Het vakgebied Onderwijskunde

Onderwijskunde is een wetenschappelijke discipline waarbinnen bestudeerd wordt hoe en onder welke condities leerprocessen verlopen en waarbinnen producten of processen ontworpen en onderzocht worden met als doel leerprocessen te bevorderen. Daarbij worden verschillende niveaus onderscheiden: micro, meso en macro. Bovendien kan dit zich in verschillende contexten afspelen, zowel binnen het onderwijs als binnen arbeidsorganisaties.

Op het microniveau gaat het om de lerende. Hier staat centraal het onderzoeken en het ontwikkelen, implementeren en evalueren van onderwijs- en leerprocessen, van curricula en van leeromgevingen binnen scholen of arbeidsorganisaties, en in toenemende mate in zelforganiserende omgevingen. Op het mesoniveau gaat het om leiderschap aan en organisatie en inrichting van scholen, instituten, en relatienetwerken. Het macroniveau betreft het landelijk of internationaal niveau. Daar worden het onderwijsbeleid en de relatie tussen onderwijs en maatschappij (loopbanen, arbeidsmarkt) of tussen leren en werken bestudeerd.

De discipline heeft een sterk multidisciplinair karakter en een breed toepassingsgebied (zie vergelijkende analyse van het Nuffic, 2005). Die multidisciplinariteit komt o.a. tot uitdrukking in de Nederlandstalige en Engelse naamgevingen van de opleidingen die in het Croho onder het label Onderwijskunde worden geschaard: Onderwijskunde, Onderwijswetenschappen, Educational Sciences en Learning Sciences.

Zowel nationaal als internationaal zijn er vijf hoofdgroepen opleidingen te onderscheiden:

- Onderwijskundeopleidingen met sterke wortels in de pedagogische wetenschappen;
- Ontwerpgerichte onderwijskundige opleidingen die zijn voortgekomen uit de ontwikkelingen op het gebied van onderwijsmedia en -technologie en het systematisch ontwerpen van instructie;
- Onderwijskundeopleidingen met sterke wortels in beleid- en organisatiewetenschap;
- Onderwijskundeopleidingen die gesitueerd zijn in het veld van de *'Human Resource Development'* (HRD);
- Onderwijskundeopleidingen met een focus op vragen ten aanzien van curriculum, leeromgeving en leraar.

De historische achtergrond werkt door in de inhoud, organisatie en vormgeving van de opleidingen, evenals recente tendensen in het onderwijs, het onderzoek en de samenleving. De maatschappelijke zorg om de kwaliteit van het onderwijs heeft o.a. geleid tot een roep om

meer evidence-based onderwijs, hetgeen tot het initiatief TIER¹ heeft geleid. Iets vergelijkbaars geldt voor de veranderingen in de bevolkingssamenstelling in de grote steden, hetgeen o.a. heeft geleid tot de inrichting van een opleiding pedagogiek en onderwijskunde aan de EUR². Ook heeft zich in de afgelopen jaren een onderzoeksrichting uitgekristalliseerd die wordt aangeduid met 'Learning Sciences'³, waarin de scope expliciet wordt verbreed naar vraagstellingen rond leren buiten de onderwijssetting. Wereldwijd tooien zo'n 20 instituten zich met deze naam, waaronder twee in Nederland. Deze tendens wordt mede gevoed door subsidieprogramma's van de EU in het kader van de FP6 en FP7 programma's die gericht zijn op het ontwerp en de instrumentatie van deze processen.

De aan deze richtingen verbonden opleidingen zijn doorgaans op heel verschillende wijzen georganiseerd en vormgegeven. De opleidingen in het domein Onderwijskunde kennen daarom vele accenten en specialismen, zowel binnen de bachelorprogramma's als de masterprogramma's. Ook de namen van de opleidingen verschillen. In de rest van deze tekst zal worden gesproken over 'de onderwijskunde'.

Bij het onderzoeken van onderwijskundige thematieken of het ontwikkelen van onderwijskundige producten worden wetenschappelijke inzichten toegepast (methoden, theorie, empirie) uit onder andere de disciplines pedagogiek, sociologie, psychologie, neuroscience, economie, organisatiekunde en rechtswetenschappen, informatica en ontwerpwetenschappen.

In hun werkwijze dienen onderwijskundigen cognitief en metacognitief met wetenschappelijke kennis en inzichten te kunnen omgaan, en die adequaat te kunnen toepassen in onderzoek en in de oplossing van problemen binnen de praxis waarin of ten behoeve waarvan zij werkzaam zullen zijn. Ze hebben een kritische en onderzoekende houding tegenover verschijnselen en gebeurtenissen in onderwijs en opleidingen, mede in hun maatschappelijke context. In zowel wetenschappelijk onderzoek als de praxis wordt vaak samengewerkt, mede vanwege de grote complexiteit van de maatschappelijke werkvelden onderwijs en opleidingen, en de hoge omloopsnelheid van informatie.

Het onderzoek stoelt onder meer op de (toegepaste) methodenleer en statistiek, naast de binnen de Onderwijskunde ontwikkelde onderzoeksmethoden waaronder ook ontwerpgericht onderzoek. De gebruikte methoden van onderzoek (methodologie, kwalitatieve en kwantitatieve analysetechnieken) zijn grotendeels ontleend aan de bijdragende wetenschappen; daarnaast zijn binnen de onderwijskunde speciale methoden, waaronder ontwerpgericht onderzoek, en werkwijzen ontwikkeld.

Het niveau van de afgestudeerden

In deze paragraaf wordt onderscheid gemaakt tussen het eindniveau van de bachelor- en masteropleidingen. De eisen t.a.v. de bachelorafgestudeerden betreffen de breedte van het domein. Onderwijskundigen die op masterniveau werken, hebben zich doorgaans verdiept in een van de deeldomeinen en kenmerken zich door een grotere mate van zelfstandigheid, kunnen omgaan met hogere mate van complexiteit, samenwerken met en/of (bege)leiden van mensen met verschillende (multidisciplinaire) taken binnen projecten, en de mate waarin zij in staat zijn tot transfer van hun kennis en vaardigheden naar nieuwe situaties.

¹ De daarbij behorende masteropleiding is niet betrokken bij deze accreditatieronde.

² Ook niet betrokken bij deze accreditatieronde.

³ De vertaling Leerwetenschappen is ongebruikelijk vanwege de ambiguïteit. De commissie De Graaf heeft gekozen voor de term OnderwijsLeerwetenschappen om het hele gebied te omschrijven.

Bacheloropleiding

Algemene eisen met betrekking tot afgestudeerden zijn de volgende.

Kennis en inzicht

De onderwijskundige heeft kennis van en inzicht in:

- de ondersteunende wetenschappen pedagogiek, (onderwijs)psychologie, neurowetenschappen (onderwijs)sociologie en (wetenschaps)filosofie en ethiek in het algemeen en in het bijzonder toegepast op onderwijskundige vraagstukken en ethische vraagstukken in het onderwijs en binnen opleidingen;
- curriculumtheorie (curriculumconcepten, strategieën voor curriculumontwikkeling);
- instructietheorie (leerpsychologie, instructie-ontwerp, het inrichten van leerprocessen);
- evaluatie en assessment (beoordelen van leerprocessen en -prestaties, programmaevaluatie, bepalen van de resultaten van leerprocessen);
- leren en opleiden in arbeidsorganisaties (waaronder scholen);
- implementatie van veranderingen en vernieuwingen (in het licht van docent-, curriculum-, en schoolontwikkeling);
- de inrichting van het onderwijs in Nederland en de geschiedenis van opvoeding en onderwijs (het Nederlandse schoolstelsel, en het actuele onderwijsbeleid);
- het gebruik van ICT in het onderwijs of binnen leersituaties binnen arbeidsorganisaties;
- het onderwijs als organisatie ((theorieën over) schoolorganisatie en -management, beleid en innovatie);
- de rol van de docent of trainer als primaire factor bij het realiseren van onderwijsleeromgevingen en het ondersteunen van lerenden op vele gebieden;
- professionalisering van docenten in het kader van kwaliteitsbevordering en organisatieontwikkeling;
- interactieprocessen in leergroepen (zoals schoolklassen, teams, etc.).
- Op het gebied van de methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek heeft de onderwijskundige kennis van en inzicht in:
 - het begrippenapparaat dat wordt gebruikt in het sociaal-wetenschappelijk onderzoek in het algemeen en met betrekking tot de eigen discipline (de empirische cyclus, variabelen, onderzoeksontwerpen, populatie en steekproeven);
 - de beschrijvende statistiek en de toetsende statistiek;
 - methoden van dataverzameling en -verwerking (zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden);
 - onderzoeksontwerpen (zoals experimentele en quasi-experimentele designs, ontwerpgericht onderzoek, case studies, correlatieve designs en beschrijvend onderzoek).

Vaardigheden

De domeinspecifieke eisen zijn geformuleerd in termen van kennis en inzicht. Van afgestudeerde bachelors wordt verwacht dat ze die kennis en inzicht zodanig beheersen dat ze deze kunnen toepassen in de beroepspraktijk. Dat betekent dat de afgestudeerde moet beschikken over:

- Het vermogen om verkregen onderzoeksbevindingen op realistische wijze te kunnen beoordelen op nut en bruikbaarheid in de onderwijswerkelijkheid;
- Het vermogen om resultaten van (toegepast) onderzoek duidelijk te rapporteren en te presenteren;

- Het vermogen om leerprestaties te analyseren;
- Het vermogen om onderwijskundige problemen in school- en arbeidsorganisaties te analyseren, en hiervoor oplossingen te ontwerpen in samenwerking met relevante stakeholders (o.m. management, docenten of trainers).
- Het vermogen om samen te werken met mensen met een andere disciplinaire achtergrond.

De academische vaardigheden (zoals schriftelijke en communicatieve vaardigheden, reflecteren, bijdragen aan kennisontwikkeling) worden gezien als eisen die aan het wetenschappelijk onderwijs in het algemeen worden gesteld en worden weerspiegeld in de Dublin-descriptoren. Ze worden dus niet apart in de domeinspecifieke eisen opgenomen, maar dienen op dezelfde wijze beheerst te worden.

Masteropleiding

Binnen het domein waarvoor de master opleidt wordt inhoudelijke verdieping gegeven op een of meerdere deeldomeinen van de onderwijskunde. De richting waarin kan per opleiding verschillen. Omdat deze opleidingen een verdere profilering vormen op een of meerdere deeldomeinen, worden voor de masteropleidingen Onderwijskunde geen minimale domeinspecifieke eisen geformuleerd. Hieronder wordt wel een indicatie gegeven van het niveau dat moet worden bereikt.

Kennis en inzicht

De afgestudeerde moet in staat zijn om:

- Problemen uit de beroepspraktijk te vertalen naar onderzoekbare vraagstellingen ten behoeve van verdere kennis- en praxisontwikkeling;
- De onderzoeksvragen empirisch onderzoekbaar te maken, een onderzoeksmethodiek uit te werken en het onderzoek uit te voeren;
- De resultaten van het onderzoek te betrekken op eerder empirisch onderzoek uit de onderwijskunde; vanuit filosofisch en ethisch perspectief te reflecteren op het onderzoek.
- Ontwerpvoorbeeldstukken kunnen oplossen, rekening houdend met implementatie en evaluatie.

Vaardigheden

Zoals al eerder geschetst, kenmerken onderwijskundigen die op masterniveau werken zich door een grotere mate van zelfstandigheid dan bachelorafgestudeerden, kunnen ze omgaan met een hogere mate van complexiteit en zijn ze (beter) in staat tot het vertalen van hun bevindingen naar nieuwe kennis en naar nieuwe toepassingen in het werkveld ten behoeve van het faciliteren van leren.

Bijlage 4: Eindkwalificaties

	Eindkwalificaties	Leerlijnen
1	De student heeft kennis van en inzicht in begrippen en theorieën uit de Onderwijskunde, en specialiseert zich daarbij in een van de aangeboden differentiaties. De student is in staat, vanuit deze kennis en dit inzicht, te reflecteren op onderwijskundige praktijken en is bovendien in staat deze kennis en dit inzicht zelf kritisch te beschouwen vanuit de vraag naar de effectiviteit hiervan in de onderwijspraktijk.	Vakinhoud
2	De student heeft kennis van en inzicht in methoden en technieken van sociaal wetenschappelijk onderzoek en kan een volledige onderzoekscyclus doorlopen.	Methodologie en statistiek
3	De student kan vanuit een academische houding over zelf verricht wetenschappelijk onderzoek binnen het onderwijskundig domein zowel schriftelijk als mondeling rapporteren en is in staat over de resultaten van dit onderzoek in debat te gaan.	Academische vaardigheden

Bijlage 5: Curriculum

Programma A: Onderwijs- en leerlingbegeleiding

1. Methoden en technieken van evaluatieonderzoek	10 EC
2. Onderwijs- en leerlingbegeleiding (3 onderdelen van elk 5 EC)	15 EC

Programma B: Onderwijsbeleid en onderwijsorganisatie

1. Methoden en technieken van evaluatieonderzoek	10 EC
2. Onderwijsbeleid en onderwijsmanagement (3 onderdelen van elk 5 EC)	15 EC

Programma C: Curriculum en instructie

1. Methoden en technieken van evaluatieonderzoek	10 EC
2. Curriculum en instructie (3 onderdelen van elk 5 EC)	15 EC

Programma D: Educational Effectiveness and Instructional

1. Educational Research and Evaluation	10 EC
2. Curriculum Theory	5 EC
3. Learning and Instruction	5 EC
4. Organizational Management and Educational Effectiveness	5 EC

Onder goedkeuring van de examencommissie doet de student een verplichte keuze uit het opleidingsaanbod van de instelling. Deze keuze betreft een uitbreiding en/of verdieping van de leerstof van het door de student gekozen programma en heeft een omvang van ten minste 5 EC.

Elk van de programma's kent een practicum van 30 EC dat de volgende elementen bevat:

- uitvoeren van een onderzoeksopdracht
- het maken van een masterthesis.

Bijlage 6: Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Studieduur masteropleiding naar onderwijs-herkomst

cohort	Herkomst							
	<i>Eigen Universiteit</i>		<i>Andere Universiteiten NL</i>		<i>HBO</i>		<i>Buiten HBO</i>	
	Aantal geslaagd	Duur inschrijving (M in mnd)	Aantal geslaagd	Duur inschrijving (M in mnd)	Aantal geslaagd	Duur inschrijving (M in mnd)	Aantal geslaagd	Duur inschrijving (M in mnd)
04/ 05	5	6						
05/ 06	19	9			3	18	1	13
06/ 07	29	9	1	16	1	14	1	22
07/ 08	39	10	1	11	1	20		
08/ 09	32	15	2	15	4	19	13	12
09/ 10	38	11	1	25	6	16	14	12

Masterrendementen totaal

Jaar	N (master-instroom)	Uitval	Masterrendement (cumulatief %)				
			Na 1 jaar	Na 2 jaar	Na 3 jaar	> 3 jaar	Nog bezig
04/ 05	15	0%	47%	93%	100%	100%	0%
05/ 06	29	3%	66%	90%	97%	97%	0%
06/ 07	40	3%	58%	88%	95%	95%	2%
07/ 08	55	5%	51%	87%	91%	93%	2%
08/ 09	46*	2%	63%	91%	96%	n.v.t.	2%
09/ 10	60	3%	73%	87%	n.v.t.	n.v.t.	10%

Bijlage 7: Bestudeerde bijlagen en documenten

- Portfolio's / scripties / essays en beoordelingsformulieren;
- Voorlichtingsmateriaal;
- Studiemateriaal: boeken en syllabi, readers, studiehandleidingen;
- Verplichte literatuur die studenten zelf (via internet) verzamelen;
- Voorbeelden van werkstukken, portfolio's, onderzoeksverslagen van studenten;
- Scriptiereglementen en richtlijnen voor het maken van werkstukken;
- Stagereglementen/handleidingen;
- Tentamen- en examenreglement;
- Toetsmaterialen (tentamens, toetshandleiding, toetsbeleid en dergelijke) met modelantwoorden;
- Recente verslagen Opleidingscommissie, Examencommissie, onderwijsjaarverslagen, bachelor-masterovergangsregelingen;
- College-, onderwijs- en curriculumevaluaties, studententevredenheidsmonitor(en), etc.;
- Alumni-enquêtes;
- Materiaal over de studieverenigingen;
- Jaarverslagen (onderwijs, onderzoek, laatste drie jaar).

Studentnummers van de geselecteerde masterscripties

1831747	1810200	2070502	1667378	2075245
1810561	1734326	2070464	1612255	2069164
1658417	1537512	2074834	2070316	2054183

Bijlage 8. Onafhankelijkheidsverklaringen

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: PRDF. DR. J. VAN NERVENBOUWER
KOLINKUSSENSTRAAT 121
ADRES: 6215 KA MAASTRICHT

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: MAASTRICHT DATUM: 23/2/2012

HANDETEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: Peter van Petegem
ADRES: Waverendaelstraat 149
2570 Duffel - België

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: Duffel DATUM: 23/2/12

HANDETEKENING:

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Tiha businij*

ADRES: *De Ende klarenbeek no 735 E Uychelen*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Uychelen* DATUM: *[Handwritten Signature]* 23-2-2012

HANDTEKENING:

[Handwritten Signature]

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Tamara Hoogerwaard*

ADRES: *lageweg 44, 2935 CE, Ouderkerk a.d. Yssel*

IS ALS DESKUNDIGE / SECRETARIS GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN.

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN.

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Utrecht* DATUM: *23.02.12*

HANDTEKENING: *[Handwritten Signature]*

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Breda Zandberg*

ADRES: *Emmachaart 10, bgs, AV Dieren*

IS ALS DESKUNDIGE / ~~SECRETARIS~~ GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Dieren*

DATUM: *23 februari 2012*

HANDTEKENING:

1

ONAFHANKELIJKHEIDS- EN GEHEIMHOUDINGSVERKLARING

INDIENEN VOORAFGAAND AAN DE OPLEIDINGSBEOORDELING

ONDERGETEKENDE

NAAM: *Valcke Martin*

ADRES: *Zilverhof 11, B9000 Gent, België*

IS ALS DESKUNDIGE GEVRAAGD VOOR HET BEOORDELEN VAN DE OPLEIDING:

ZIE BIJLAGE

AANGEVRAAGD DOOR DE INSTELLING:

ZIE BIJLAGE

VERKLAART HIERBIJ GEEN (FAMILIE)RELATIES OF BANDEN MET BOVENGENOEMDE INSTELLING TE ONDERHOUDEN, ALS PRIVÉPERSOON, ONDERZOEKER / DOCENT, BEROEPSBEOEFENAAR OF ALS ADVISEUR, DIE EEN VOLSTREKT ONAFHANKELIJKE OORDEELSVORMING OVER DE KWALITEIT VAN DE OPLEIDING TEN POSITIEVE OF TEN NEGATIEVE Zouden KUNNEN BEINVLOEDEN;

VERKLAART HIERBIJ ZODANIGE RELATIES OF BANDEN MET DE INSTELLING DE AFGELOPEN VIJF JAAR NIET GEHAD TE HEBBEN;

VERKLAART STRIKTE GEHEIMHOUDING TE BETRACHTEN VAN AL HETGEEN IN VERBAND MET DE BEOORDELING AAN HEM/HAAR BEKEND IS GEWORDEN EN WORDT, VOOR ZOVER DE OPLEIDING, DE INSTELLING OF DE NVAO HIER REDELIJKERWIJS AANSPRAAK OP KUNNEN MAKEN.

VERKLAART HIERBIJ OP DE HOOGTE TE ZIJN VAN DE NVAO GEDRAGSCODE.

PLAATS: *Gent*

DATUM: *1 juni 2012*

HANDTEKENING:

1

Bijlage commissiesamenstelling Onderwijskunde

	Universiteit van Amsterdam	Universiteit Utrecht	Universiteit Twente	Rijksuniversiteit Groningen	Open Universiteit
Bezoek	2 maart 2012	5 april 2012	5 juni 2012	22 mei 2012	18 juni 2012
Voorzitter	prof. dr. J. G. Van Merriënboer	prof. dr. J. G. Van Merriënboer	prof. dr. J. G. Van Merriënboer	prof. dr. J. G. Van Merriënboer	prof. dr. P. Van Petegem
Inhoudelijk	prof. dr. P. Van Petegem	prof. dr. P. Van Petegem	prof. dr. P. Van Petegem	prof. dr. P. Van Petegem	prof. dr. J. Elen
Inhoudelijk	prof. dr. R.H. Mulder	prof. dr. M. Valcke	prof. dr. M. Valcke	prof. dr. M. Valcke	prof. dr. R.H. Mulder
Werkveld	drs. B. Zandsteeg	drs. S. Langerak	drs. B. Zandsteeg	drs. B. Zandsteeg	drs. B. Zandsteeg
Student-lid	P. Smits	P. Smits	T. Hoogerwaard BSc	T. Hoogerwaard BSc	T. Hoogerwaard BSc
Secretaris	N.M. Verseput MSc	Drs. T Buising	Drs. T Buising	Drs. T Buising	N.M. Verseput MSc

Instelling:	Opleiding (CROHO-nummer):	Variant(en):	Vervaldatum accreditatie:
Rijksuniversiteit Groningen	M Onderwijskunde (66613)	Volttijd	31-12-2013
Universiteit Twente	B Onderwijskunde (66613)	Volttijd	31-12-2013
	M Educational Science and Technology (60023)	Volttijd, deeltijd	31-12-2013
Universiteit Utrecht	B Onderwijskunde (66613)	Volttijd, deeltijd	31-12-2013
	M Onderwijskunde (66613)	Volttijd, deeltijd	31-12-2013
Universiteit van Amsterdam	B Onderwijskunde (66613)	Volttijd	31-12-2013
	M Onderwijskunde (66613)	Volttijd, deeltijd	31-12-2013
Open Universiteit	M Onderwijswetenschappen (60099)	Deeltijd	31-12-2013